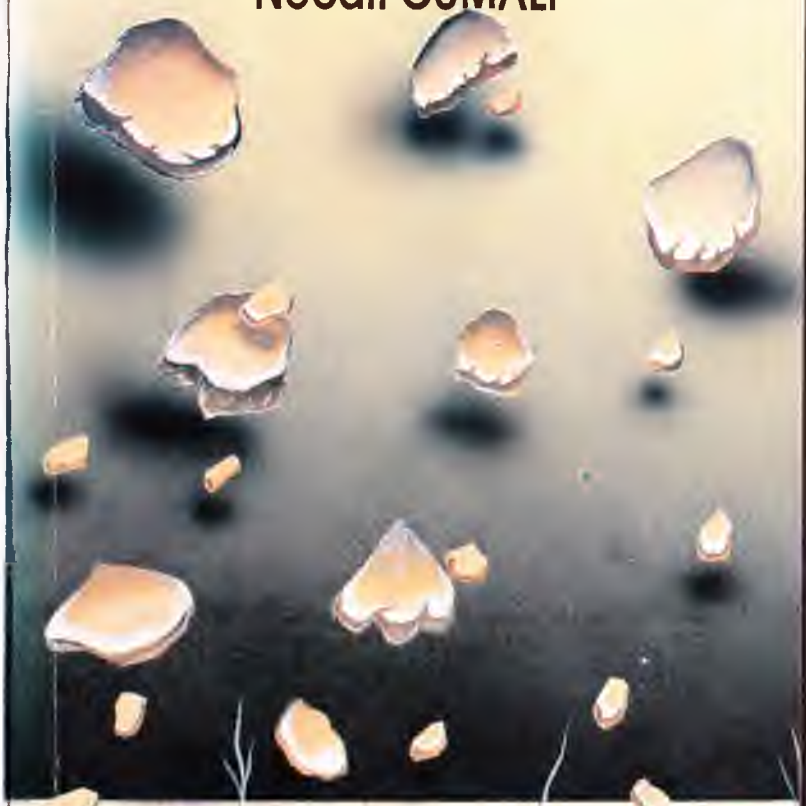
SUSUZ YAZ

Necati CUMALI

KÜLTÜR BAKANLIĞI

SANAT / TİYATRO

Annem

Fitnat Cumalı'ya

Beni "Susuz Yaz "daki

Öyküleri yazmaya yönlendirdiği için...

N.C.

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI/1498
Yayımlar Dairesi Başkanlığı
Sanat - Tiyatro Dizisi / 41 - 64

SUSUZ YAZ

(Dram 3 Perde)

Necati CUMALI

© Kültür Bakanlığı, 1993 / ANKARA
ISBN 975-17-1331-5

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
14/04/1993 tarih ve 928.2.899 sayılı makam onayı
gereğince birinci defa 10.000 adet bastırılmıştır.

Acar Matbaacılık AŞ. 1993 - İSTANBUL
Tel: 577 69 96

1990'lı yıllar yalnız Türkiye toplumunda değil, tüm dünya coğrafyasında da ilginç oluşumların ve onlara bağlı gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde Bakanlığımın politikasının özünü, demokratikleşme çabalarının toplumumuzda yaygınlaştırılması oluşturmaktadır. Çoğulcu, katılımcı, çağı yakalamış insanların ürünleri ile bütünleşmiş bir kültür politikası temellendirilmesi amaçlanmıştır.

İnsanlığın geçirdiği büyük dönüşümlerin ve değerlerin arkasındaki kavramlar "Kitap" ve "Okumak"tır. Ne görselliğin gücü, ne de iletişimin durmak bilmeyen teknolojik gelişmeleri, bu iki kavramın insanlara özgü haz duygusu nedeniyle hiçbir zaman önemini yitirtemeyecek, özelliği ve önemi dünya durdukça sürüp gidecektir.

İnsanlar günlük yaşama biçimleri, dünyadaki olumlu olumsuz gelişmeler, etkileşimler, olaylar, üzüntüler ve sevinçler içinde düşünce üretip kendilerini yenileyecekler ve bu çabadan da hiçbir zaman vazgeçemeyeceklerdir.

Bütün bu somut gerçeklerin yanında, karşımızda fazla değiştiğini söyleyemeyeceğimiz diğer bir somut gerçek var. O da az okuyan bir toplum oluşumuz. 1992'yi KİTAP ve OKUMA yılı ilan ederek bu sorunun altında yatan nedenleri araştırmak, çözüm yolları aramak, etkinlikler yapmak, okuma konusunu gündemde tutmak çabası içinde geçirdik. Kampanyalar yaptık, yarışmalar düzenledik. Kitaplarımızı ücretsiz verdik, tüm bu etkinliklerimizi yine sürdüreceğiz.

1993 yılında "KİTAP SATIN ALIN... AYDINLANIN" diyerek ikinci adımımızı atıyoruz. Yine kampanyalar, yarışmalar yoluyla insanımızı kitaba ve kitap satın almaya yönlendirmek amacındayız.

Geniş ufukları olan, düşünen, düşündüğünü açıklayan, görsel iletişim araçlarının verdikleriyle yetinmeyen, kültürlü insanların yaşadığı özgür ve demokratik ortamı olan, geleceğin

2000'li yılların Türkiyesi için bu kavramların yerleştirmesi çok önemli. Bunun sonunda kitabı isteme, sahip olma ve bundan haz duyma duygusunun yaygınlaştığı insanların Türkiyesi, okuyan, yazan Türkiye, düşlenenlerin gerçekleştiği Türkiye olacaktır.

Bakanlığımız 1993'te gerek çalışmaları sırasındaki değerlendirmeleri gerek Türkiye'nin her köşesinden gelen istemin yoğunlaşması nedeniyle baskı sayılarını yükseltti.

Toplumsal düşünce birikimimizi oluşturan, bu arada da ulusal kültürümüze katkıda bulunmuş olan ve fakat özel yayınevleri tarafından yayınlanmasında bilinen güçlükleri yaşayan kitapları yayınlamaya devam edeceğiz. Böylece, ulusal kültür birikimimizi yalnızca bir koruma mantığıyla değil, günümüz gereksinimlerini karşılayacak bir yaklaşımla ele almış olacağız.

Okumak ve yazmak, insanların insanca duygularının, kendi kendisiyle yalnız kalabildiği tad alma ve haz duyma anlarının yaşandığı tek alandır. İnsanlar yaşanan bu anlarının sonucunda dünyamızı süsleyen fikir ürünlerini ortaya koyuyor, yetenekli kişiler ortaya çıkıyor, hepimizin, ülkemizin, giderek dünyamızın malı oluyor.

Bu gerçek ve bilinç içinde kitap ve okumak somutunda başlattığımız girişimlerimizi 1993'te yine gündeme getiriyor "KİTAP SATIN ALIN... AYDINLANIN" diyoruz.

Çoğulcu, katılımcı, demokratik yapılı, çağını yakalamış, ona içerden bakan kuşaklar olarak yetişmemizin gerçeği bu diyorum ve buna içtenlikle inanıyorum.

D. Fikri SAĞLAR
Kültür Bakanı

SUSUZ YAZ ÜSTÜNE *

I

Edebiyatımıza bir terim yerleşti: Köy romanı, köy oyunu deniliyor. Ne demek köy romanı? Köy oyunu

Bizim roman sanatını tiyatro sanatını kendilerinden bellediğimiz ülkelerde bir anlamı yok bu sözlerin. F.G. Lorca'nın en ünlü oyunlarında kişiler köylüdür, olaylar köyde geçer. Ama "Yerma"yı, "Kanlı Düğün"ü köy oyunu olarak tanımlamak ne bizde, ne de batıda kimsenin aklından geçmez. O şiirli dilleriyle dünyayı büyüleyen İrlandalı ustaların, Yeats'ın, J.M. Sıynge'in oyunlarında, Brecht'te, hatta Arthur Miller'de köy çevresi, köylüler geniş yer alır. Balzac, Çehov, Gorki, Pirendello, Steinbeck, Faulkner, daha nice ünlü batılı yazarlar, kendi köylülerinin toplumsal yaşayışlarını, iç dünyalarını konu edinmişlerdir. Ama "Köy Hekimi"nden, "Fareler ile İnsanlar"dan söz ederken köy romanı, köy oyunu diye bir ayrıma kalkan çıkmaz. Biz de, batılıların köy üstüne yazdıklarını kent üstüne yazdıklarından ayrı tutmadan okur, tiyatrolarımızda o türlü sahneleriz.

Durum böyleyken nereden geldi yerleşti bizim dilimize bu terimler? Kanımca edebiyatımızda yaygınlaşan bir tutum kendiliğinden bu türlü bir tutum kendiliğinden bu türlü bir yoruma, bir anlayışa itti bizi. Edebiyatımız, köylünün, kentliyle dünyanın başka köşelerinde yaşayan her insanla ortak olan insan yönü üzerinde durmadı gereği gibi. Yazarlarımız çoğunlukla köylüleri kişilikleri ile değil, çevreleri içinde belirli tepkileri ile ele aldılar. Birbirine benzeyen köylerde birbirine benzeyen roman kahramanları tanıdık yazılanlardan. Romanlarımızdan, oyunlarımızdan, hikâyelerimizden köy insanının, hepimizle, her insanla ortak olan yönlerini değil, köy çevresi içinde gelişen bazı olay dizilerini, belgesel nitelikte kalan bazı olayları izledik. Öte yandan eski halkevlerinin iyi niyetle köylere dönük bazı çalış-

malarından, radyoya, basına, halkevi sahneleri yoluyle de tiyatroya yansıyan bir tutum, bu alanda tiyatro anlayışımızı oldukça etkiledi. Köy yaşamını iyi tanımayan, çoğunlukla kentlerde yetişmiş sahne adamlarımız, köylerde geçen oyunlarla karşılaştıklarında, radyonun, halkevlerinin oldukça kökleşen anlayışından bir türlü sıyrılamadılar. Böylelikle de köyde geçen her oyun arasında, kaçınılması gereken bir oynanış yakınlığı, ortak bir uslûp doğdu.

"Susuz Yaz"ın oynanışında her şeyden önce beni korkutan bu türlü bir anlayış olacağını belirtmek isterim. "Susuz Yaz", bütün kişileri köylü de olsa, konusu köyde de geçse yukarıda açıkladığım anlamda bir köy oyunu değildir.

"Susuz Yaz" benim ilkin hikâye olarak yazdığım bir konu. Sinemaya da aktarılmıştır. Hikâye, benim taşrada geçen avukatlık yıllarında edindiğim çoğu gözlemlerimi yapısında toplar. Köylümüzün toprak su sıkıntıları, cinsel bunalımı, adalet organları ile ilişkileri, kardeşi kardeşe düşüren amansız koşulların doğurduğu birbiri ardından gelen, birbirinden daha vurucu, daha acımasız olaylar... Benim kolay kolay unutamayacağım acı bir anısı var içimde bu yaşayışın. Bu acı gözlemler, eski Yunan tradejilerinin salt imgelem ürünü olmadığını, temelde değiştirilmesi güç toplumsal ilişkilere dayandığını öğretti bana. Bunun içindir ki "Susuz Yaz"da yer alan olayları, dramdan çok, yazgılarını katı yaşam koşullarının çizdiği insanların trajik yaşamı olarak yorumlamak eğilimi duydum. Hikâyeyi oyunlaştırırken, tiyatronun bağışladığı olanaklardan yararlanmak yoluna gittim. Oyunun başında sonunda koroya yer yer de şiire başvurdum. Hepsinden önemlisi, oyunlaştırırken, sinemanın belki de sürüm kanunlarının etkisiyle kattığı gerçek dışı bazı eklerden (korkuluk önünde dua, vb. gibi) hikâyemi arıtmak istedim.

---

* Devlet Tiyatrosu Dergisi, Sayı 60, Ekim 1974)

SUSUZ YAZ ÜSTÜNE*

II

1950 yazında, Af yasasının yeni çıktığı günlerde, Urla Sulh Ceza Mahkemesi'nde duruşma sıramı beklerken, çok ilginç bir dava dinledim. Davacı yerinde, o sıcak günlerde paltosu sırtında, yamru yumru bir adam oturuyordu. Yargıç, sanığa: "Sen ağabeyini öldürmeye kalkmışsın! Nasıl oldu, anlat? dedi. Sanık yerinde boylu poslu levent bir genç doğruldu. Davacı ile kardeş olduklarına inanmak güçtü. Yüzüne bakmadan sol elinin tersiyle davacıya işaret etti: "Yargıç Bey, siz buna ağabey mi diyorsunuz? Ben bunun için beş yıl hapis yattım! Attan sonra köye dönünce, eline emanet bıraktığım karımı damın önünde kucağında iki yaşında bir çocukla buldum!...*

Sarılmıştım! Tevrat'tan beri beş bin yıldır süre gelen yeni bir Habil ile Kabil öyküsüydü dinlediğim. Avukatlığımın sonraki yıllarında daha başka kardeş kavgaları, toprak ile su anlaşmazlıkları yüzünden çıkan kanlı olayların davalarını aldım. Düşmanlıklar, körpe şeftali bahçelerini bir gecede gövdelerinden biçerek yerle bir ediyor, su kavgaları kanla sona eriyor. İş çokluğu ile kanıt yetersizlikleri mahkemeleri yanılgılara sürüklüyordu v.b.

Goethe: "Yaşadığınız olayları yazmakta acele etmeyin, en az on yıl bekleyin, der, on yılın ardından üstünüzdeki etkisini sürdüren olaylar yazılmaya değer..." Susuz Yaz'ı ilkin öykü olarak 1960 yılında yazdım. Daha sonra tiyatroya uyarladığım oyun, 1967'de İstanbul Şehir Tiyatrosunda 1974'te Ankara Devlet Tiyatrosu'nda sahnelenmişti

Adana Tiyatrosu'nda sahnelenirken Susuz Yaz ile seyirciye iletmek istediğim mesaja eklenecek bir iki sözüm daha var. Bilimsel araştırmaların önümüzdeki yüzyıl dünyamızın büyük su sıkıntıları yaşayacağını, petrolün yerini suya bırakacağını ortaya koymaktadır. Öyle ki su bölüşmesi sorunun, tarla komşuları arasında kalan anlaşmazlıkları aşarak komşu devletleri birbirine düşüreceğinden endişe ediyor!...

(*) Adana Devlet Tiyatrosu ek programı, Şubat 1993

SUSUZ YAZ

Yazan Necati CUMALI

Dekor : Sertel ÇETİNER
Kostüm : Nalan TÜRKOĞLU
Işık : H. İbrahim KARAHAN

Rejisör : Osman WÖBER
Seval ERÖZMEN
Reji Ast. Yusuf KÖKSAL
Sibel ÖZER

BAHAR	Sibel ÖZER
OSMAN	Tevfik TARHAL
HASAN	Güray KİP
KÖYLÜLER	Volkan SOYULMAZ
	Yunus Emre BOZDOĞAN
	Okan ŞENOZAN
HÜKÜMLÜLER	Mustafa KURT
	Yusuf KÖKSAL
ŞEHNAZ	Aysel ÇAKAR

Sahne Amiri
Kondüvit : Muhsin ÇITAK
Işık Kumanda Hamdi ERKAN
Suflör Vecih UĞURLAR
Prodeksiyon Kumanda : Cemal YANIK

Kişiler:

Sahneye giriş sırasıyla:

Bahar	Osman'ın karısı
Osman KOCABAŞ	Bahar'ın kocası
Hasan KOCABAŞ	Osman'ın ağabeyisi
Esma ÖLMEZ	Yaşlı bir köylü kadın
Veli SARI	Orta yaşlı bir köylü
Hüseyin ŞENGÜL	Orta yaşlı bir köylü
Musa ÖZTÜRK	Orta yaşlı bir köylü
I. Hükümlü	Bir saz şairi
II. Hükümlü	Bir muhtar
Şehnaz KAYA	Bahar'ın akranı, komşusu
Süleyman ADIGÜZEL	Kocabaş'ın hapishane arkadaşı

On yaşlarında iki çocuk - Bir gardiyan - Bir candarma

Olay 1947-50 yılları arasında Urla dolaylarında geçer.

PROLOG

(Bahar, Osman, Hasan, Esma, Veli, Hüseyin, Musa)

Boydan boya yüz adım atınca
Tükenirdi bütün toprağımız
Yaban mı yaban, dinsiz imansız
Meşeleri bodur, ardıçları sıska, ahlatları cılız
Ardımızdan yüklenen Ayrandere dağları
Yanımız yöremiz kurt kuş karınca
Boydan boya yüz adım atınca
Tükenirdi bütün toprağımız

Nasibimiz kısmetimiz bir karış toprak
Üstümüzden geçen yağmur bulutu
De bana, selamsız sabahsız yolun nere?
Kim bizi bu yabanın bayırında unuttu?
Dağlar taşlar bize seyran oldu
Dağları taşları belledik hoca diye, kitap diye
Vay tohumu çatlak kayalara düşenlere
Vay öksüz ahlata, yoksul ardıça, yenik meşeye...

Çamlar görürdük arada, sağlıklı mutlu
Başını güneşe veren, kökünü derine iten
Gölgesine düşen ot, ağaç kururdu
Mor açan sarı katırtırnakları yazlara doğru
Ayan oldu bize dilsiz yabanda saklı sır
Anladık dağ taş boğuşur, nedeni su!
Ardıçı ağlatan su, çamı güldüren su!

BİRİNCİ PERDE

I. TABLO

(Kocabaş'ların damı ile çevresi.
Sağda, boy kesitinden görünen, tek katlı, iki gözlü dam. Bahar'la Osman'nın yattıkları göz sağda, Hasan Kocabaş'ın yattığı göz kapı tarafında kalır.
Damın ön cephesinde küçük bir çardak, peyke.
Solda, geride, Kocabaş'ların yeni yaptırdıkları havuz, zeytin ağaçları.
Gün kavuşmasına yakın. Çardakların altında kurdukları yer sofrasında Kocabaş'ların akşam yemeği sona ermek üzeredir.
Önce Bahar, onun ardından Osman yemeklerini bitirir, ağızlarını peşkirle silerler. İkisi arasında kısa bir bakışma. Başı ortadaki sahana eğik Hasan, sahana kendi kaşığından başka kaşık uzanmadığını farkedince bakışlarını Osman'a doğrultur.)

HASAN : Ne durdun? Yesene...

(Osman'ın doydum anlamına kısa bir el işareti. Hasan, ağzında lokma. Bahar'a)

Gelin, sen niye yemiyorsun?

BAHAR : Sen buyur ye ağa, afiyet olsun.

OSMAN : Biz çok şükür doyduk.

HASAN : *(Lokmasını çiğneyerek)* Keyfiniz bilir.

(Ortadaki sahanı önüne çeker. Sahanda kalan tarhana çorbasını son bir iki kaşıkla boşaltır. Gürültülü bir şekilde kaşıkla sahanın dibini sıyırır. Ağzını dizinin üstüne

yaydığı peşkirle siler. Yanındaki testiden bir maşrapa su doldurur, içer. Ardından bıyıklarını, ağzını elinin tersiyle kurular.)

Elhamdülillah, sana çok şükür.

(Peşkiri sofranın üstüne bırakır. Kalkar, peykeye oturur. Dizi, göğsü hizasına gelecek şekilde, sağ ayağını peykenin üstüne alır. Sağ kolu dizinin üstünde, bir cigara sarmaya başlar.
Osman sofradan kalkar. Ayakta bir cigara yaktıktan sonra, peykeye, ağasının yanına oturur, Bahar, çabuk hareketlerle sofrayı toplamaya başlar. Damın iri çoban köpeği Bahar'ın ardından dolanır.)

Suyu dinle, duyuyor musun?

OSMAN : Duyuyorum ya, hızı kesik...

HASAN Yaz ortası, daha ne olsun?

OSMAN : Demem, pek gücü yok.

HASAN : Bu güçle aksın yeter. Gece yarısını bulmadan havuzu doldurur.

OSMAN : Yeni ay çıkana kadar su daha da incelir.

HASAN İncelsin varsın. İplik kadar aksa, sabaha, bilemedin kuşluğa kalmaz, bizim havuz dolar...

(Bahar, sofra tahtasını siler kaldırır, damın duvarına dayar. Ardından sofra bezini toplar. Elinde sofra bezi, geride sağdan çıkarken,)

BAHAR : Gel Arap..

(Osman, önünden geçen köpeğin sırtını okşar, ardından gerisine hafif bir tokat indirir.)

OSMAN : Haydi git, sen de karnını doyur.

(Köpek bahar'ın ardından çıkar.)

HASAN *(Düşünceli)* Şu işe bak, bunca yıl, avucumuzun içinde, malımızın göbeğinde akan suyun kadrini kıymetini bilemedik. Bunca yıl, boş yere ellerin hayrına aşağıdaki havuza aktı durdu...

OSMAN *(Düşünceli)* Suyu ne edecektik? Sulayacak neyimiz vardı?

HASAN Şimdi var ama. Şu boğaz, şu cebel, şu su, bize Allanın lutfu. Allah suyunu esirgemiyor. Kulunu suyun başına, cebelin eteğine salıveriyor, deniyor. İşte cebel, işte su diyor. Çalış vereyim.

Böyle çalışından, kayasından arıta arıta, bu yıl beş dönüm, gelecek yıl altı dönüm derken, yıl gelecek, bu Allahın yabanı koca çiftlik olacak! Bir düşün, neydi bu yerler? Yılan yatağı, domuz yatağı, çakal yatağı, baştanbaşa kayalık, adam boyu çalılıktı. Gücümüzle bu hale getirdik. Böyle böyle derken koca çiftlik olacak. Adına Kocabaş çiftliği diyecekler. Şimdi bizden selamını esirgeyenlerin o zaman sana bana itibarını gör. Düne kadar şuna buna ırgatlık ettik. Gel ülen Hasan, git ülen Osman dediler, seni beni dehlediler durdular. Şeftaliler, kayısılar, zeytin aşılarımız hele bir yetişsin, gün aşırı, İzmir'e hana bir araba şeftali, bir araba kayısı yıkalım, bir gör. Gör, Hasan Ağa, Osman Ağa, bir kahvemi içmez misin? Düğünüme gelmez misin? Benim bahçe satılık, yabancıya gitmesin, sen almaz mısın diyenleri, yalvaranları.. Ha? Doğru mu diyorum?

OSMAN Doğrusun ya, ele hayrı olmıyan bahçenin sana bana ne hayrı olur? Bu yerler bize yeter. Ele hayrı olmıyan malı alıp da ne edeceksin?

HASAN : Almıyacağım ki! Şöyle bir alıcı görüneceğim. Ne istiyorsun diyeceğim?

OSMAN : Bırak Veli'yi şimdi. Sözünü açma.

HASAN Veli beni bırakıyor mu ki? Unuttun mu Bademlerlililerin, tahtacıların bize ettiklerini? Sen de hele, Veli'nin bahçeye ne istersin? Söz gelişi de de, ne oyun edeceğini bir gör..

OSMAN Üç bin.

HASAN : Oğlum Osman, sen hesap bilmez misin?

OSMAN Üç bin eder. Üç binden de fazla eder. Bir yılda parasını çıkarır.

HASAN Eder ama, adamın elinde ilkin suyu yok! Bahçeye gelmez.

OSMAN Doğru! Bu geceden sonra suyu yok!

HASAN İlanihaye Veli'nin suyunu bağışlayamam ya! İn hele!

OSMAN : *(Düşünceli)* Kuvvetli toprak!

HASAN İyi dedin ya! Kusuru kuvvetinde! Kuvvetli toprak bahçeye bostana gelir. Gelir ama su ister. Bahçe yetiştiremedin mi taban, tütüne gelmez, azdırır. Eksen eksen tahıl ekersin. Tahıl yetişen, altı dönüm yer üç bin eder mi? İn hele, akla uygun bir fiyat de!.

OSMAN : İki bin beş yüz.

HASAN Senin ki de ikram mı? İki bin beş yüzü veren hovarda üç bini de verir. İneceksen doğru dürüst in..

OSMAN : İki bin olsun..

HASAN İyi dedin ya, bu zamanda iki bini bir arada gören kim? İki bini saymak dile kolay! İş bitsin, alış veriş bitsin istiyorsan gücüme göre bir fiyat de de alayım..

OSMAN : *(Kalkar)* Bana müsaade.

HASAN *(Osman'ı kolundan tutar.)* Otur hele, daha anlaşacağız..

OSMAN : Keyfim yok! Yatacağım.

HASAN Yatarsın, vakit erken. Hele şu pazarlığın sonunu getirelim. Sen iki bin dedin, dedin ya, bir düşün, Veli bahçesini satıcı olsa buralarda iki bini sayacak alıcıyı bulacak?

OSMAN : Bulamazsa bahçesini bağışlayacak değil ya!.

HASAN Bahçesini satıcı olan senin gibi demez. Aman ağa, der, iki bin sende olmazsa kimde? Benim bahçe iki bine sana helâl? Dedi mi? Şimdi benim cevabımı dinle! İki bin vereyim, vereyim ama, şu sıralar elim dar. Havuza, bir motor aldım, üç bin saydım. Bir araba bir beygirle işimiz dönmez oldu, Osman'a da bir beygir, bir araba aldım, iki bin de oraya

döktüm. Sen bunca yıllık komşusun! Komşu malı komşuya yakışır. Malın gene sende kalsın. Darda olmasam vereyim, bin, ikibin, ne ihtiyacın varsa gör! Elin rahatlayınca verirsin, derdim. Derdim ya şu sıralar ihtiyacım geniş!.

(Bahar içerde yatakları yapar. Osman tekrar kalkar. Damın kapısına doğru yürür.)

OSMAN Yeter gayrı. Yatacağım.

HASAN *(Bir cigara daha sarar.)* Bekle de şu cigaramı bitireyim.

OSMAN Keyfin yerinde, eğleniyorsun. Bu oyun beni sarmadı..

HASAN : Eğlenen kim? Veli'nin, Musa'nın, Hüseyin'in, hepsinin sonu bu! Suları yetmedi mi satıp savıp göçecekler! Biz iyi dayandık, tutunduk! Onlar hazıra alışmışlar, dayanırlar mı sanıyorsun?

OSMAN Orası şimdiden bilinmez. Bakarsın bir araya gelir, derin bir kuyu açarlar, ortak bir motor alırlar...

HASAN Kuyu, motor, kredi ister! Birlik beraberlik ister! Akıl hesap ister. Bunca yıl onların bir parmak iyiye gittiğini gördün mü? Onların bütün bildikleri hır çıkarmak, dalaşmak! Kendileri gibi bağladıkları yerde otluyor musun, onlara sorarsan senden iyisi yok! Ama didinirsen, nasibini kısmetini zorlarsan hepsi bir olup karşına dikilirler. Bildikleri birlik beraberlik işte bu! Bu havuzu tamamlayıncaya kadar savurdukları tehditleri, kuru sıkıları unutma! Yarından tezi yok karşımıza dikilecekler! Gevşemiyeceksin, anladın mı?

OSMAN : Bu sözüne sebep ne?

HASAN *(Öfkeli)* Bu su ihya edecek, fukaralıktan kurtaracak bizi. Bunu iyice bil! Yüzün yumuşak! Kalbin yufka! Önünde sızlanan oldu mu elin kolun tutulur. Bu bayırın eteğinde, bu ovada acımak diye, merhamet diye ne kanun gördün? Kurdun kuşa, göğün yere merhameti mi var? Bir sıkıntın olsa el uzatan kim? Sen ben kimiz? Bey, paşa, devlet miyiz ki suyumuzu Velilere bağışlayalım? Karakola, mahkemeye, muhtara

kime isterse varsınlar! Ben vekile, kanuna önceden danıştım. Su bizim! Gücü yeten alabilirse gelsin elimizden alsın!

OSMAN *(Sakin.)* Ağa, kaç gündür kafanda hep bunları kuruyorsun. Olan oldu, kes gayri. Havuza başladık, tamamladık, sen bu sözleri tamamlıyamadın. Hadi, kalk da yatalım.

HASAN Tamamlamaya bırakıyorlar mı? Suları kesersek, her gün ötede beride şöyle edeceğiz böyle edeceğiz dedikleri kulağıma gelmiyor mu?

OSMAN Desin varsınlar! Kulağına gelenleri unut. Kalk, gönlünü rahat tut!

HASAN : Hiç uykum yok!

OSMAN Velileri unutursan uykun gelir. *(İçeriye.)* Bahar, ağamın yatağını yaydın mı?

BAHAR *(Kapının önünde)* Yataklar yayık. *(Tekrar içeriye girer.)*

OSMAN *(Hasan'a)* Hayırlısı sabah olsun, gelirlerse çaresini düşünürüz.

HASAN Ülen bu ne sabırsızlık?

OSMAN : Geceler kısa. Sabahın olması yakın!

HASAN *(Öfkeli)* Ülen sen bu masalları kime okuyorsun? Bekârdın, akşamları seni dama sokamazdım. Şimdi karın eşiği aştı mı hemen ardından seğirtiyorsun! Bir akşam, keyfinden fedakârlık edip, ağamın canı sıkkın, keyfi yok, iki lâf atalım, oyalansın, desene! Cigaramın bitmesini bile beklemeye sabrın tahammülün yok!

Karanlık

II. TABLO

(Kocabaş'ların damı ile çevresi.
Gece yarısına doğru. Sahne bol bir ay ışığı ile aydınlanır. Havuza akan suyun sesi, çekirge ötüşleri, kurbağa bağırışmaları, arada bir uzaklardan gelen köpek havlamaları duyulur.
Bahar ile Osman kendi bölmelerinde sarılmış uyurlar.
Hasan Kocabaş, kendi bölmesinde uzanmış, henüz uyuyamamıştır. Gömleği sırtındadır. Aklını uğraştıran düşüncelerin etkisi altında sağına soluna döner. Akşamdan beri gözünün önünden gitmeyen hasımlarının seslerini duyar.)

VELİ SARI'nın sesi: Su!
HÜSEYİN ŞENGÜL'ün sesi: Su!
MUSA ÖZTÜRK'ün sesi: Su!
ESMA ÖLMEZ'in sesi: Su!
BÜTÜN SESLER Su! Hasan Kocabaş, suyu sal! Suyumuzu sal, Hasan Kocabaş.

(Hasan, bir kabustan sıyrılır gibi yatağının içinde doğrulur. Etrafını dinler, az önceki sesler duyulmaz olur. Yan bölmeye kulak verir, Bahar ile Osman'ın derin nefes alışlarını duyar. Dışarıyı dinler, gecenin sesleri gelir.
Yatağından çıkar.)

HASAN : Aç köpekler! Haydutlar...
(Pantolununu ayağına çeker. Dışarıya çıkmaya hazırlanır.
Bahar uyanır. Yan bölmede Hasan'ın hareketlerine kulak verir. Hemen onun ardından Osman da uyanır. Hafif doğrulur, Bahar'ı sarar, öpmek ister. Bahar, eliyle Osman'ın hareketini önler.)

OSMAN Uyuyamadın mı?
BAHAR Uyudum uyandım.
OSMAN : Baharım, bir tanem...
BAHAR : Dur hele, ses etme.

OSMAN : Ne var ki?
BAHAR : Ağan kalktı. Dolanıyor.
OSMAN Bize ne?
BAHAR : Dur, dinle...
(Hasan damdan dışarı çıkar havuza doğru ilerler.)
OSMAN : Sabrım mı var!
BAHAR Damdan çıktı..
OSMAN Havuzla bozdu. Aklı fikri havuz. *(Şakalı,)* Onun havuzu var, benim Baharım..
BAHAR : Şu saate kadar gözünü kırptıysa bana ne dersen de..
OSMAN : Doldu mu diye havuzu dolanmaya çıkmış olmalı..
BAHAR Havuza ilk bu akşam su verildi. Ağan her gece böyle. Bizden önce uyuduğunu hiç bilmem.
OSMAN : Nereden bileceksin?
BAHAR Uyusa soluğu değişir. Horultusu gelir. Sabaha doğru daldı mı nasıl horluyor duymuyor musun?
OSMAN Ne de olsa karısı yeni öldü. Yalnız yataklarda gözüne uygu giren kim?
(Hasan, dışarda, havuzun başında, havuzun suyunu gözden geçirir, mırıldanır):
HASAN : Dolmuş.
BAHAR : *(Düşünceli)* Ayıp amma...
OSMAN : Ne?
BAHAR : Merakımı tutamayacağım, soracağım..
OSMAN : Sorsana..
BAHAR Ağanın karısı sağken sen nerde yatardın?
OSMAN Kışın içerde, ağamın yerinde, yazları dışarda, çardağın altında. Neye sordun?
BAHAR : *(Çekingen)* Ayıp amma..
OSMAN : De çekinme..
BAHAR Dayanamayacağım, söyliyeceğim..
OSMAN : Söyle..
BAHAR Yattığın yerden ağanla karısının fısıldaşmaları duyulur muydu?

OSMAN : Bazı bazı.

BAHAR : Ağan da soluduğumuzu, nefesimizi duyuyor işte..

OSMAN Helalimsin, ağama ne?

BAHAR Yazdayız. Geceler sıcak. Ağan ne demeye damın önünde yatmıyor?

OSMAN Ağam ürkek. Rüya görse, düşmanını görür.

BAHAR Ağan ürkek, ağan yalnız, ağanın her huyunun zararı ucunda sana bana dokunuyor ama... Üç aydır koynundayım, üç aydır içimden geldiği gibi bir gece sana Osmanım diyemedim. Yanağın yanağıma, elin elime değse soluğumu kesiyorum. Böyle hırsızlama sevmenin, okşamanın tadı ne!

OSMAN İlerde ayrı bir damımız olur, çıkarız.

BAHAR Ne zaman?

OSMAN Yakında. Bu aylar iş ayları. Sabahtan akşama cebel açıyoruz görmüyon musun? Kışa kadar beş dönem yer açsak, ağam gelecek yıl yeni bir aşılığımız olur diyor...

BAHAR Gelecek yıla yeni bir aşılık, daha gelecek yıla bir aşılık, derken bu böyle gider. Ağan bütün cebele, bütün boğaza göz koymuş. Ev açana, tarlasını genişletmeden önce, başını sokacak bir dam gerek.

(Hasan, dışarda suyu, aşağıdaki havuza giden oluğa çevirir.)

HASAN : Alın, aç köpekler! Alın da uluyup durmayın!..

OSMAN : Damımız var ya!

BAHAR Ben bu dama damımız deyemiyorum!

OSMAN : Neden? Neyin eksin?

BAHAR Dedim ya, ağanla böyle nefes nefese barınmanın yakışığı yok!

OSMAN Dur hele, az daha sabret! Hele yağmurlar bir başlasın, işimiz hafiflesin, kendi damımızın taşını kirişini çekeriz!

BAHAR Tek göz, başımızı sokacak tek gözlü bir damımız olsun bize yeter!

OSMAN İstediğinden iyisi olacak! Sen hele bir yağmurlara kadar dişini sık! *(Bahar'ı kollarına alır.)*

(Hasan, sessiz hareketlerle dama girer. Yatağının kenarına ilişir. İç bölmeye kulak verir, Bahar'la Osman'ın konuşmalarını duymaya çalışır.)

BAHAR Düşün bir, önümüzdeki yaz askersin! *(Ellerini Osman'ın saçlarından geçirir.)* Nerede bırakacaksın beni, askere gidince?

OSMAN : Haklısın! *(Bahar'ı boynundan öper.)*

BAHAR : Hem kış çıkmadan doğumum var! İki iken üç olacağız.

OSMAN : Tatlım, yavru ceylanım...

BAHAR : Osmanım, yeğit Osmanım...

(Sarılırlar.)

(Hasan, kulağı iç bölmede, yorganın kenarlarını avuçları içinde sıkar. Mırıldanır.)

HASAN : Kahpe.

Karanlık

III. TABLO

(Kocabaş'ların damı ile çevresi.
Ertesi sabah.
Sahne aydınlandığı sırada, Bahar, çardağın altında hamur yoğurur, türkü söyler.)

BAHAR : **Bir sabahtan yolum düştü geline**
Gelin çıkmış yaylaların beline
Gitme yarim yayla zamanı değil..

(Üç beş köpek havlaması duyulur. Bahar, türküsünü keser. Elinin hamurunu sıyırır. Kalkar, damın gerisinden sağa bakar.)

ESMA : *(Dışardan)* Gelin, köpek bağlı mı?

BAHAR : Bağlı, Esma Yenge. Korkmayın, yaklaşın... *(Köpeğe)* Arap sus! *(Daha sert)* Sus!...

(Esma Ölmez, Veli Sarı, Hüseyin Şengül, Musa Öztürk girerler.)

ESMA : Kız Bahar, yalnız mısın? Ağan, Osman neredeler?

BAHAR : Aşılıktalar, çağırayım mı?

ESMA : Zahmet olmazsa bir sesleniversen..

BAHAR Bunun zahmeti ne ki? Şuracıktalar. Seslenivereyim. *(Havuza doğru ilerler.)* Osman, huuu!

OSMAN : *(Dışardan)* Ne var?

BAHAR : Esma Yenge, Veli Dayılar geldi..

HASAN : *(Dışardan)* Varıyoruz, az beklesinler.

BAHAR : *(Geri döner, Esma'ya.)* Geliyorlar!

ESMA Eksik olma! Hadi kızım, sen işine bak, hamuru kaldır. Biz, kendi aramızda olanır, gelmelerini bekleriz.

BAHAR : Siz bilirsiniz! *(Hamur teknesinin başına döner.)*

MUSA *(Kocabaşların havuzunu adımlarıyla ölçtükten sonra)* Aşağıdaki büyük havuzun yarısı kadar var desem yeri..

VELİ Hızı az daha kesilirse suyun tamamına sahip çıkacaklar desen ya açık açık..

ESMA : Eh, Kocabaş'ın keyfine bırakırsak işi, çıkar..

HÜSEYİN: *(Kızgın)* Lanet bodur!

VELİ Bu işler hep onun boynu altından çıkma! Hep onun tamahkârlığının eseri..

MUSA : Geliyorlar! Hele sözü kesin..

ESMA : *(Veli'ye)* Biz susalım, karışmayalım, sen konuş! daha iyi! Mecbur kalmadıkça biz lâfa karışmayalım. Hava kızışmasın..

(Dördü de, yüzleri Osman'la Hasan'ın gelecekleri yana dönük, havuzun kenarına dizilirler. Kocabaş'ların girişini beklerler.

Az sonra Hasan, ardından Osman girerler. Ellerinde arık çapaları vardır. Havuzun alt başında dururlar. Osman, ağasının bir adım gerisinde kalır.

Hasan, yere diktiği çapasının sapına dayanır. Osman çapasını yere atar.)

HASAN Selâmünaleyküm.

OSMAN *(Hafifçe tekrarlar.)* Selâmünaleyküm.

VELİ : *(Soğuk)* Aleykümselâm.

ÖTEKİLER: *(Mırıldanarak)* Aleykümselâm.

(Kısa sessizlik. Öncekilerle yeni gelenler arasında kısa bir süre sessiz bakışmalar.)

VELİ *(Havuza, sonra Hasan Kocabaş'a bakarak)* Oldu mu bu? Hasan Kocabaş..

HASAN : Olmayan ne var ki?

VELİ Yaptığın doğru mu? Komşuluğa sığar mı?

HASAN Hatam ne? Komşuluğa sığmayan ne ettim?

VELİ Sana gelene kadar, senden başka, bugüne değin, aramızdan hepimizin ortak suyuna el atan oldu mu?

HASAN Onun orası benim üstüme vazife mi?

ESMA *(Havayı yumuşatmaya çalışarak)* Hasan oğlum, iyi diyorsun hoş diyorsun ya, bu ovanın bunca yıllık kurulmuş bir düzeni var. O düzeni korumak hepimizin borcu, hepimize vazife..

HASAN Benim elimden gelen ne Esma Bacı? Suyun olanı bu..

HÜSEYİN: *(Keserek)* İyi diyorsun ya! Suyun olanı bu! Sana gelene kadar, senden önce, kimse havuz yaptırıp suyu kendi bahçesine çevirmesini bilmez miydi? Bir havuz yap sen doldur, bir havuz yapsın senin altında tahtacı Safi doldursun, bir havuz yaptırsın Tahtacı Safi'nin altında Gödenceli Halil doldursun, aşağıda bizlere ne kalacak?

MUSA Alt tarafı parmak kadar su! Önce kime?

HASAN : Aşılarım yetişti. Aşılarıma suyu başka nereden bulayım?

VELİ Aşı yetiştirmeden önce onu düşünecektin! Sen suyun başına düştün diye, yeni yeni aşılık yetiştireceksin de, suyun alt başına düştük diye bizim bunca yıllık bahçeler yanacak, kuruyacak mı?

HASAN *(Sıkıntılı)* Her suali ne demeye benden soruyorsunuz?

ESMA : Hasan oğlum, sen düşünmedin mi? Rızkımızla oynuyorsun! Çoluk çocuğumuzun nasibi ile oynuyorsun. Belimiz üstüne iki büklüm emek verip yetiştirdiğimiz ürünümüzle oynuyorsun! Topumuza garezin mi var? Bunca yıl, içimizden birinin çıkıp da, ne seni ne kardeşini incittiği oldu mu?

HASAN Sizlere benim ne garezim olacak Esma Bacı? Biz kendi rızkımızın derdindeyiz. Babadan kalan, şurda, gözünüzün önünde, şu bir karış yer. Bu yerde iki nesil ürer mi? Buralarda tutunalım, barınalım, kök salalım dedik. Allahın cebalini arıta arıta beş on kayısı şeftali yetiştirdik, üç beş zeytin aşıladık. Sulamayalım mı? Suyun artanı gene sizin... *(Osman'a bakar.)*

VELİ Hasan Kocabaş, sözümü dinle. Ben kendimi bildim bileli aşağıdaki havuzun suyu buradan gelir. Bu su, aşağıdaki havuzun suyu! Artanı değil, tamamı, aşağıdaki havuzun suyu! Duydun mu? Bize danışmadan suyu kendine çevirmen hata!

HASAN Bu su aşağıdaki havuzun suyu değil, bizim bahçenin suyu! Artarsa aşağıdaki havuza iner.

VELİ Aşağıdaki havuzu ne demeye yapmışlar? Burdan aşağıdaki havuza inen bu olukları ne demeye döşemişler? *(İşaretlerle)* Boşuna mı? Aşağıdaki havuz orta malı, demek ki suyu da orta malı! Aşağıdaki havuz bunca yıldır nereden dolar?

HÜSEYİN: Yağmurla mı?

HASAN : Onun cevabını aşağıdaki havuzu yaptıran versin!

MUSA Su şimdi, senin bahçenin suyu oldu demek? Demen bu mu?

HÜSEYİN: Açık açık söyle, niyetin ne? Yaz boyu havuzunu doldurup aşılarını fidanlarını sulayacan da, bizim bahçeleri kurutacan mı?

ESMA Daha düne kadar, sen havuz yaptırıp suyu çevirene kadar, su kimin suyuydu Hasan Kocabaş? Sen neyi inkâr ediyorsun? Hepimizin hakkı bir günde sana mı geçti?!

HASAN Su dün de bugün de benim behçemin suyu! Bahçemin kenarından, kıyısından değil göbeğinden kaynıyor! *(Musa'ya)* Musa Öztürk, senin bahçende bir kuyu var. Bahçendeki kuyunun suyu kimin suyu? Senin müsaadeni almadan, senin iznin olmadan, kimse yanaşıp da kuyundan bir kova su alabilir mi? Şimdi, senin bahçede, kuyu olmasa da, benim bahçe gibi su çıksaydı, çıkan su kimin olurdu? Gelip bahçendeki suyu sal, ben de fidanlarımı sulayayım demeye kimin hakkı olurdu. Bunca yıl komşu hatırı gözettik, ihtiyacımızdan çoğunu, size saldık diye kabahat mı ettik? suç mu işledik? Dün gece de suyu salmadım mı?

ESMA *(Öfkeyle)* Hasan Kocabaş, sen sözünü bellediğin yerden bellemişsin ama bir eksiğin var! Yaşın küçük, bu ovanın geçmişinden haberin yok!

HASAN : Gördüğüm bildiğim bana yeter...

ESMA : Sözümü kesme de dinle, iyice kavra! Bu ova, vaktiyle adına Kosta derler bir rumundu. Bu bahçe, bunun altında Safi'nin, onun altında Halil'in daha aşağıda, havuzun altında, benim, Veli'nin, Musa'nın, Hüseyin'in bahçelerinin sahibi hep Kosta'ydı. Rum gitti. Hükümetten bu yerleri bizler aldık. Alırken havuzun alt başı pahalı, bu yer ucuz, bedavaydı. Rahmetli babanın eli kıttı, istedi, hatırını kırmadık, bu yeri ona bıraktık! Ya! Rahmetli baban bunu hiç sana dedi miydi! Biz aşağıdaki yerlere avuç dolusu para ödedik te, burayı babana bırakmakla hata mı ettik? Gün gelip te evlatları bize hıyanet eder diye mi düşünecektik!?

HASAN İyi dedin ya Esma bacı, demek vaktiyle de bu suyun bir sahibi varmış! Sahibi...

ESMA *(Keserek)* Allahtan kork! Bu hırsın bu tamahın sonu hayır değil! Kendini düşünüp komşusunu düşünmeyeni Allah affetmez! Bunu iyice bil!

HASAN Allah büyük! Haklıyı haksızı görür.

HÜSEYİN : Allah büyük elbet! Bunun sonu da var!

ESMA Ahireti de var! Allahın adaleti ile kulun adaleti bir değil! Sen vekillere danışmışsın, duyduk, ama vekillerin her dediği hak değil!

VELİ *(Osman'a)* Osman, sen başın önüne eğik ne susuyorsun? Senin diyeceğin yok mu?

MUSA : Sen de diyeceğini desene!

OSMAN : *(Sıkılarak)* Ağamla anlaşın.

ESMA : Ne desin Osman? Osman malına sahip mi ki?

HASAN : Osman'a ne soruyorsunuz? Cebeli birlik açtık, havuzu birlik ördük! Bunun gizlisi kapaklısı mı var? Ne demeye Osman'dan imdat umuyorsunuz? Osman, sizinle bir olup kendi emeğini çiğneyecek, kendi sözünden dışarı çıkacak değil ya!

HÜSEYİN: Bağırma!

HASAN Bağırmıyorum. Ne demeye adamı sarıyor, deli ediyorsunuz? Sorguya suale çekiyorsunuz? Bugüne kadar arkamdan dedikleriniz yetmedi mi? Suyun nereden çıktığını, kimin olduğunu gözünüz görmez mi?

MUSA : Sen hele aşağıya kadar bir in de bizim bahçelerin halini gör.

ESMA : Emeklerimizin perişanlığını gör.

HASAN Suyun olanı bu diyorum, ben ne yapayım? Kendi aşılarımı mı perişan edeyim.

VELİ *(Sakin)* Dinle Hasan Kocabaş, tatlılıkla son bir daha diyorum. Suyu bir gün sen al, bir gün aşağıya bize sal, bu yaz böyle çıksın.

HASAN : Aşılarımı fidanlarımı sularım, artarsa salarım.

VELİ *(Sertleşerek)* Bu iş senin keyfine, kararına kalmaz! Onu iyice düşün!

HASAN : Ne demeye getiriyorsun?

VELİ Düşün, bu iş senin keyfine kalmaz diyorum, duymadın mı?

HASAN Demen tehdit mi?

VELİ : Sen nasıl işine gelirse öyle bil!

HASAN : Bende kurusıkılara pabuç bırakacak göz yok! Hakkınızsa alırsınız!

MUSA *(Parlar.)* Hem de gırtlağına basa basa alırız! Hakkımız ya ne sandın? Ayağına senden sadaka dilenmeye mi geldik?

HASAN Hak yeri mahkeme! Burası hak yeri değil!

HÜSEYİN: *(Atılır.)* Ülen adam gibi konuş! Adamı günaha sokma! Allahsız kancık!.

MUSA *(Hüseyin'le birlikte)* Ülen rezil, ülen namussuz! Ülen hergele..

(Hüseyin ile Musa, Hasan'ın üstüne yürürler. Hasan iki eliyle yerden çapasını kavrar. Gelenlerin üstüne kaldırır. Veli, arkadaşlarını; Osman, ağabeyisini önler. Bahar, Osman'la Veli arasında yer alır. Aşağıdaki konuşmalar boyunca bir o tarafa, bir öbür tarafa dönerek, kavgayı ayırmaya çalışır.)

HASAN Kim ülen kancak? Kim ülen rezil, Kim ülen hergele?

HÜSEYİN Sen ülen it!

MUSA Senden başka kim olur ülen kahpe!

(Veli, Hüseyin ile Musa'yı göğüsler.)

VELİ Hele durun, daha kavga sırası değil..

MUSA : *(Veli'ye)* Sen bırak, karışma..

HÜSEYİN: *(Veli'ye)* Önleme, alayım şunu ayağımın altına çiğneyeyim.

VELİ :Durun diyorum.

OSMAN Ağa, sen onlara uyma..

HASAN *(Saldıranlara)* Gelin, yaklaşın ülen deyyuslar! Ülen siz bu ovada ali kıran baş kesen misiniz? *(Çapayı indirir.)* Ülen topunuz haraç mı istiyorsunuz?

HÜSEYİN: *(Osman'a)* Bırak ülen gelsin! Sen onu ağa gibi ağa kardeş gibi kardeş mi belledin? Bugün komşusuna oyun eden yarın kardeşine eder...

ESMA : *(Bahar'a)* Kız, duydun mu? Kocanın gözünü aç!

VELİ : *(Arkadaşlarına)* Yetti!

OSMAN : *(Hasan'a)* Ağa, hele yatış!

VELİ : *(Hasan'a)* Hasan, dikleşmesen senin için iyiydi! Bize ettiğin sana kâr kalmaz. Fitil fitil burnundan çıkar. Sonunda pişman olursun..

HASAN Onun orasını Allah bilir! Kimin burnundan çıkar, kim pişman olur, günü gelince görürüz.

VELİ : Görürüz! Benden söylemesi.

HASAN Benim akla, nasihata ihtiyacım yok! Yolunuz açık, hadi, elinizden geleni ardınıza koymayın..

ESMA Yürüyün gayri, durmayın.. *(Arkadaşlarına döner.)* Adam gibi adam yerine koyup ne laf ediyorsunuz elin boduruna? Bize yol gösteriyor, görmüyor musunuz?

(Kollarını gerer, Veli'yi, Musa'yı, Hüseyin'i önüne alır. Çıkarlarken, artan bir öfkeyle devam eder:
Yürüyün! Bunun muhtarı, hükümeti de var! Yürüyün hadi!.)

HASAN Güvendiğiniz yere gidin.

OSMAN : Ağa yeter gayri uzatma!

VELİ : *(Çıkarken)* Sözümü aklında tut!

(Dördü, homurtularla çıkarlar.)

HASAN *(Osman'a)* Duymadın mı nasıl tehdit ediyor, ileniyorlar,! *(Çıkanların ardından atılır.)* Allaha bir can borcum var, onu da ne zaman dilerse o zaman alır! Duyuyor musunuz? Sizin gibilerin sözünden korkan gavur olsun! Sizlerden yılanın adı kancağı çıksın!

OSMAN *(Hasan'ı tutar, çevirir.)* Ağa, kes Allahını seversen!

HASAN *(Osman'ı iter.)* Sana ne oluyor ülen? Sen benim lâfıma hareketime ne karışıyorsun?

Karanlık

IV. TABLO

(Kocabaşların damı ile çevresi.
20 gün sonra, kuşluk vakti.
Bahar, köyde alış verişten dönen Osman'ı karşılar, Osman'ın elinden, tuz, pirinç, kibrit paketlerini alır. Osman peykeye oturur. Bahar, paketleri dama bırakır, Osman'ın yanına döner.)

BAHAR : Köyde kimleri gördün?

OSMAN : *(Düşünceli)* Hiç

BAHAR *(Osman'ın yanına oturur.)* Yolda kimseyle karşılaşmadın mı?

OSMAN : Karşılaştım...

BAHAR : Anlatsana...

OSMAN : Hiç anlatmasam daha iyi. *(Etrafına bakınır.)* Arap nerede?

BAHAR Yakınlarda olmalı.

OSMAN Yakınlarda olsa ardımdan çıkar gelirdi..

BAHAR : Hayvan bu, ne bileyim, bir yerlerde takılmış kalmıştır, komşuların köpekleriyle oynaşıyordur..

OSMAN Baksan, neredeyse kuşluk oldu. Arap bu vakte dek damı yalnız bırakmazdı..

BAHAR Boş yere meraklanma! Ne olacak Arab'a. Her neredeyse kuyruğunu sallaya sallaya çıkar gelir..

OSMAN : Öyle mi sanıyorsun?

BAHAR *(Sözü değiştirir.)* Keyfin kaçmış! Anlat ne oldu? Kimi gördün? Kimlerle karşılaştın?

OSMAN *(Gözleri havada, dalgın)* Ovada kim varsa bize düşman! Bu damdan, bu bahçeden dışarı adım atmak sana bana haram gayrı..

BAHAR Bizim suçumuz günahımız ne ki? Hakkımızı korumaktan gayrı kime ne ettik?

OSMAN : Sen öyle bil! Bacak kadar çocuklardan tut, bakkalına, kahvecisine kadar bütün Bademler'de bize hak veren tek kişi yok!

BAHAR Meraktan öldürmesene beni! Açık açık desene sana çatan, bir lâf eden mi oldu?

(Osman, karşılık vermeden, hırsla yerinden kalkar. Damın yanında duran çapasını kapar. Havuzun başına doğru ilerler.

Bahar, ardından atılır.)

BAHAR : Ne yapacaksın?

(Osman, suyu aşağıdaki havuza giden oluğa çevirir.)

Suyu mu salacan?

(Osman çapasını yere atar.)

OSMAN Alsınlar, bugünlük de onlar sevinsinler!

(Bahar, düşünceli, karşılık vermez. Döner, peykeye oturur. Osman Bahar'a doğru ilerler. Boşalarak:)

Köye indiğime ineceğime bin pişman oldum! Aşağıda bütün çardaklar, bütün damlar yas içinde! Bahçeler perişan! Fasulyeler değneklerinde kurumuş. Patlıcanlar biberler yatmış. Otlasın diye bahçelere hayvan salmışlar. Kuyular hep kurumuş. İçecekleri suyu köy yolundaki çeşmeden taşıyorlar. Köy yoluna varmadan çocuklar beni taşa tuttu. Az ilerde Musa ile karşılaştım, selâmsız geçti! Bakkala vardım, konu komşu mahkemelere düşeceğinize aranızda anlaşsanız olmaz mıydı, dedi. Dönüşte Esma Bacı karşıdan üstüme bağıra çağıra ilendi! Bu kahır bana göre değil! Varsın şeftalilerimiz bir yıl geç yetişsin *(Bahar'ın yanına oturur.)* Haklı mıyım?

BAHAR : Ağan kolay kolay acımaz..

OSMAN : Suda ağam kadar benim de hakkım var..

HASAN *(Soldan girerken, Osman'a)* Sabahtan bu yana havalandığın yetmedi mi? Damın önünde ne oyalanıyorsun?

OSMAN : Şimdi geldim..

HASAN Karının eteğine yapışıp kalmanın zamanı mı? Ardına düşmesem karının yanından ayrılmaya niyetin yok! Ben ce-

belde kimin için ter döküyorum? *(Havuzun suyunun aşağıya çevrildiğini farkeder, öfkeyle)* Suyu aşağıya çeviren kim? *(Osman'a)* Sen mi? Ne demeye suyu aşağıya saldın?

OSMAN Varsın bir gün de onlar bahçelerini sulasın!

HASAN Kime danıştın? Ben dururken cömertlik sana mı kaldı? bu suyu hakedene kadar, avuç dolusu vekil, mahkeme masrafı ödedim. Su değil günahımı bağışlasam onlara, fazla gelir anlıyor musun? Mahkemeye gittiklerine gideceklerine pişman olsunlar da akılları başlarına gelsin! Bana danışmadan sen suyu nasıl bağışlarsın? Ben neci oldum gayri burda? Desene?

OSMAN : *(Sakin)* Ağa, sen bir köye kadar in de etrafın bize nasıl düşman olduğunu gör! Geriye sağ döner misin bilmem!

HASAN Olsunlar! Ne gelir ellerinden? Sen kimsin? Bana sormadan müsademi almadan suyu düşmanıma salacak, bana akıl verecek kadar oldun mu sen onu söyle? Düşman olan bana olsun! Küçük gibi küçüklüğünü, haddini bil! Ağzımı açtırıp da kötü kötü söyletme beni!..

(Osman'ın çapasını alır, suyu tekrar havuza çevirir. Sende yürek yoksa bende var! Köye inmekten gözün yıldıysa bir dahasında ben inerim.)

OSMAN *(Bahar'a)* Sen içeri gir..

BAHAR Karşılık verme! Söylesin varsın..

OSMAN Sen benim sözümü dinle, içeri gir..

(Bahar, dama girer. Sağdan bağrışan çocuk sesleri gelir.)

SESLER Su! Su! Su geliyor! *(Çocukların türküsü.)*

(Geride sağdan, on on bir yaşlarında iki çocuk görünür.)

I. ÇOCUK : Osman ağa suyu mu saldınız?

HASAN *(Çocuklara doğru yürür.)* Ne işiniz var buralarda len?

OSMAN *(Kalkar, Hasan'a doğru ilerler.)* Ağa, çocukların sözü bana...

HASAN Sana sıranı haddini bil dedim, duymadın mı? *(Çocuklara)* Varın, analarınıza babalarınıza selâm edin. Burda

Osman'ın değil benim sözüm geçer! Su istiyorlarsa Osman'a değil bana yalvarsınlar!

OSMAN : Ağa, mal tek başına seninmiş gibi lâf ediyorsun!

HASAN *(Şaşkın)* Ne?

OSMAN Benden su yalvaran olmadı. Suyu ben istedim, ben saldım!

HASAN Ne demeye?

OSMAN Bizim bahçe yeşilinden gülüyor. Aşağıda milletin içecek, hayvanını sulayacak suyu yok!

HASAN : *(Toparlanarak)* Sen büyüğüne karşı mı geliyorsun?

OSMAN Bugün değilse yarın suyu gene salacağım! Bir gün bize bir gün onlara! Bunu bil!

HASAN Sen burada kumandayı eline aldınsa onu söyle! Etikleri seni akıllandırmadı mı?Bana karşı geliyorsan, sözümü dinlemeyeceksen açık açık de de bileyim..

OSMAN Büyüksen, büyüklüğünü bil! Sen büyüksen ben de küçük değilim! Evli barklı adamım. Sözünü tart da konuş! Karımın önünde ettiğin lâfı kulağın duysun!

HASAN Üç aylık karın sana benden kıymetli mi oldu?

OSMAN Lâfı karıştırma! Benim elinden tutulacak kadar çocuk olmadığımı bil, konuşurken ağzını bozma, hepsi o kadar!

HASAN : *(Alttan alır.)* Ben sana dedim ki?

OSMAN Ne dedinse dedin! Orasını sen kendin benden iyi bilirsin! Gayrı uzatma!

ÇOCUKLAR: Zırrrrrrrt! Yuuuuuuuuuh!

HASAN *(Çocuklara atılır.)* Hâlâ burada mısınız len? Ne zırlanıp duruyorsunuz? Seyir mi var burda? Haydi nerden çıktınsa oraya!

(Çocuklar kaçarken bağırışırlar.)

SESLER Yuuuuuuuuh!

HASAN *(Yumuşamış, Osman'ın yanına döner.)* Ben senin ağanım. Bahar bilmez mi? Benim sözümden ne demeye inciniyorsun? Ben sana kötü ne dedim? Benim tecrübem, bilgim senden ziyade.

(Bahar, damdan çıkar.)

BAHAR : Arap geldi mi?

HASAN : *(Merakla)* Arap nerde?

OSMAN : Görünmedi.

BAHAR : Arap! Arap!

OSMAN *(Dolanır.)* Arap! Arap! Arap!

HASAN *(Islık çalar.)* Arap! Arap!

OSMAN : Ses yok!

HASAN : Acayip!

BAHAR Uzaklarda olmalı!

HASAN Deyyuslar! Bir yerlerde kıstırdılarsa hayvanı!

OSMAN *(Islık çalar.)* Arap! *(Ardından bir ıslık daha çalar.)*

HASAN Bunlardan her kötülük beklenir.

(Kısa sessizlik,)

Zehirlediler? Tuzağa düşürdülerse

OSMAN : Arab'a kötülük edene merhamet etmem!

HASAN Bak nasıl sözüme geldin!

BAHAR Sofrayı kurayım mı?

OSMAN Kalsın! Ben gideyim de Arab'ı arayayım. *(Sağa doğru yürür.)*

HASAN : Ne yana?

OSMAN Ovaya doğru ineyim. Dereyi geçip Burunsuz'daki mandıralara kadar dolanayım.

HASAN İyi. Sen o yana git, ben boğaz tarafını ararım.

OSMAN *(Çıkarken, Bahar'a.)* Damın önünden ayrılma. Arap çıkagelirse çifteyi iki el boşalt..

BAHAR Hele gelsin de..

(Osman sağdan, Hasan soldan çıkarlar. Bahar damın önünde bakınırken, ikisinin uzaktan sesleri duyulur.)

OSMAN'IN SESİ: *(Uzaktan)* Arap! Arap! Arap!

HASAN'IN SESİ: *(Uzaktan)* Arap! Arap! Arap!

Karanlık

V. TABLO

(Kocabaşların damı ile çevresi.
Üç gün sonra, gece.
Damın önündeki çardağın altında bir gemici feneri yanar. Hasan Kocabaş, mavzerini temizlemektedir. Hasan, mavzere bir bağ kurşun sürer. Ardından mekanizmasını beş defa açar, kapatır. Fişek yatağından fırlayan mermiler sağa sola fırlar.)

HASAN : İşlemesi iyi.

(Tüfeği namlusundan ışığa doğru tutar. Namluya bakar.)

Pırıl pırıl parlıyor.

(Tüfeğini dizlerinin üstüne indirir.)

Tüfeğe iyi bakmak gerek. Tüfeğine güvenmek istersen gözünün önünden ayırmayacaksın! *(Osman'a)* Çifteni al da bir yokla!

OSMAN : Çifte dolu.

HASAN : Emin misin?

OSMAN Üç gündür dolu duruyor.

HASAN :Bir bak bakalım hele!

(Osman, çiftenin emniyetini açar, kırar.)

OSMAN : Boşmuş! Kim boşalttı? Sen mi?

HASAN Gördün mü? Bakmadan dolu diyen aldanır. Silahı dolu bırakmaya gelmez. Birinin oynayacağı tutar, düşer, takılır, elinden bırakırken hep boşaltmalı. Eline alınca doldurur, kaparsın. Doldur şimdi. *(Osman'a iki sıkı uzatır.)*

(Osman sıkıları sürer, çifteyi kapatır.)

HASAN Emniyetini kapa.. *(Osman emniyeti kapatır.)* Şimdi çiftene dolu demek hakkın...

(Kısa sessizlik)

BAHAR Hiç ses yok! Yakınlarda kim varsa sanki buralardan çekip gitmiş..

HASAN Feneri içeri al! Bu sessizlik hoş değil..

OSMAN Hoş olacak olmayacak nesi var? Vakit geç, cümle alem uykuda.

(Bahar feneri içeri alır.)

HASAN Uyanık olanı da vardır. *(Bahar'a)* Feneri az kıs hele. Dışardan ışık seçilmesin..

BAHAR : *(Fitili az daha kısar.)* Yeter mi?

OSMAN Yeter.

HASAN Yerimizi seçmesinler..

OSMAN : Ağa, sen yatsana! Nöbet bende, yad da dinlen..

HASAN Yatsam ne fayda? Uyuyamıyorum. Yaprak düşse fırlıyorum.

OSMAN Üç gündür uyumadın! Sonunda dayanamayacaksın.

HASAN Hele dayandığım kadar nöbetteyken buralara kimse yaklaşamaz.

BAHAR : Osman karanlıkta kara kedi geçse seçer.

HASAN : Gelen elini kolunu sallaya sallaya gelmez. Kendini göstermez.

BAHAR : Bu sessizlikte yaprak kımıldasa duyulur.

HASAN : Akşamdan aşıların ardına sinmedikleri ne belli?

OSMAN Zarara gelen sindiği yerde kalacak değil ya? Nasıl olsa yaklaşacak.

BAHAR : Bir hışırtı var..

OSMAN : Ne yanda?

BAHAR : Havuzun gerisinde..

HASAN : Durun, daha yavaş, dinleyin.

BAHAR : Duydunuz mu?

(Osman, elinde çifte, kalkar. Havuza doğru ilerler.)

HASAN : Pusuda biri var.. *(Mavzer elinde kalkar. Osman'a)* Eğil, sine sine yaklaş.

OSMAN : *(Havuzun yanından, gülerek)* Çakal! *(Yerden bir taş alır atar.)* Hışşşt! *(Dönerken)* Çakal, su içmeye yanaşmış.

HASAN *(Rahatlar.)* Bu defa çakal olduğu iyi oldu. Bir dahasında eğil de ilerle. Kendini koru..

OSMAN : Hadi ağa, sen yat gayri..

HASAN : Hele az daha vakit ilerlesin.

OSMAN Arab'ı öldürdüler ama umutları boşuna, damda biz varız..

HASAN : Arab'ı öldürmeleri işin başlangıcı. Arap bekçimizdi, bekçimizi vurdular. Şimdi sıra malımızda, canımızda. Bir gafletimizi kolluyorlar..

BAHAR Üç canlının bulunduğu yere yaklaşması biraz zor..

HASAN : Kaç ağılı çobanları ile, koyunlarıyla yaktılar bu tepelerde! Kaç aşılığı, zentinliği ateşe verdiler.. Ben bu mavzeri her sabah ne demeye ortadan yok ediyorum? Bakarsın candarmaya ihbar ederler. Damın her tarafını aratırlar. Arab'ı ortadan kaldırdılar, silahımızı da aldırırlar. Birimiz silah yüzünden hapse girdi mi, ellerini kollarını sallaya sallaya gelip damımızı ateşe vermeleri, birimizin de bir saat damdan ayrılmasına bakar. Aşılarımıza, fidanlarımıza keçi sürüsü salarlar. Şahit bulursan git hakkını ara, şikayet et! Hem, bunun gizlisi kapaklısı yok. Havuzu açtığımız günün sabahı Veli niyetlerini açık açık söyledi. Arab'ı öldüren de Veli.

OSMAN Veli'den başka kim olur? Veli'nin zağarı dişi. Benim aklımın erdiği, zağarını Arab'ın önüne tuttu. Arab'ı zağarının ardından derenin dibine, vurduğu yere kadar çekti. Bunun böyle olduğunu havuzun alt başında kim varsa bilmiyorsa bana ne dersen de! Ama ettiği yanına kalmayacak! Malımızın içine adım atarsa, canlı çıkmayacak! *(Kalkar.)* Ben bir iki saat uzansam yeter.. *(Bahar'a)* Gelin, sen yatacaksan benden önce yerine geç..

BAHAR Ben Osman'la kalırım.

HASAN *(Osman'a)* Kulağın aşılardan yana olsun! Muhabbete dalayım demeyin.

OSMAN Meraklanma. Rahat uyu.

(Hasan dama girer. Soyunmadan yatağa uzanır. Osman'la Bahar damın önünden uzaklaşırlar. Havuza yakın dururlar.)

OSMAN : Sen niye yatmadın?
BAHAR Yatsam ne fayda? Sensiz gözüme uyku mu girer?
OSMAN Ya benim girer mi ki? *(Bahar'ı kucaklar, kendine doğru çeker.)*
BAHAR Bırak, ağan şimdi çıkar gelir.
OSMAN Uykudan başını doğru tutamıyordu, görmedin mi?
BAHAR : Gene de uyumaz o! Yattığı yerde duramaz.
OSMAN : Bu sefer uyur..
(Bahar Osman'ın kollarından çıkar.)
Sana ne oldu böyle?
BAHAR İlkin sana bir sözüm var.
OSMAN Söyle. Ne geldi aklına gene?
BAHAR : Gelen olursa vurur musun?
OSMAN : Ne bileyim?
BAHAR Vurma!
OSMAN Şimdiden ne olacağını kestiremem ki..
BAHAR :Çifteni havaya boşalt! Gelenin yalımı alçak olur. Bir el havaya atsan kaçar. Bir daha da buralara uğramaz.
OSMAN Bakalım. Denerim.
BAHAR Sen ağana uyma. Sen mapuslara düşersen, bu dağlar baştan başa şeftalilik aşılık olsa bana ne? Elini kana bulaştırma! Hadi, de bana söz ver, kimseyi vurmayacağına..
OSMAN : Kapat gayri, seni bir sarayım..
BAHAR : De hele.
OSMAN Senin dediğin gibi olsun! *(Bahar'ı kucaklar.)* Doyamam ben sana!
BAHAR : Ben hiç doyamam!
OSMAN : Ömrümce doyamıyacağım da..
BAHAR : Ben de...

Karanlık

VI. TABLO

(Kocabaşların damı ile çevresi.
Birkaç saat sonra.
Bahar'la Osman yatmışlardır. Hasan, dışarda peykenin üstünde, kolları arasına mavzerini sıkıştırmış, uyuklar.
Yaprak hışırtıları, arada dallara inen tara sesleri duyulur.
Hasan birden ürkerek uyanır. Kulak verir.
Aşılıklarda birilerinin bulunduğunu anlayınca, elinde mavzeri, hızla Bahar'la Osman'ın yattıkları bölmeye dalar. Osman'ı kolundan tutar, sarsar..)

HASAN : Kalk! Uyuma kalk..

OSMAN : Ne var?

HASAN : Gavurun enikleri geldiler. Aşılıklarda. Aşıları buduyorlar, kalk.

(Osman'la Bahar doğrulur. Osman kalkar.)

BAHAR : Lambayı yakayım..

HASAN : İstemez. Işık görünmesin.. *(Osman'a)* Çabuk ol..

OSMAN : *(Pantolonunu ayağına çeker.)* Geldim.

HASAN Aşılıkları yerle bir edecekler.. Hadi.

(Osman, uyku sersemi eli boş damdan çıkacak olur.)

Çifteni al..

OSMAN : Nerede?

HASAN Daha yavaş..

(Bahar, Osman'ın eline çiftesini verir.)

BAHAR Korun, Kendini iyi kolla.

OSMAN : Sen damda kal. Dışarı çıkma..

BAHAR : Elinden kaza çıkmasın..

(Osman önde, Hasan arkada damdan çıkarlar. Ellerinde silahları, eğilerek soldan uzaklaşırlar. Önce bir mavzer, ardından bir çifte sesi duyulur. Karşıdan atılan bir çifte kurşunu damın duvarına çarpar. Bir sıva parçası düşer. Silah sesleri devam ederken- Bahar sahnenin önüne doğru ilerler.)

Üstümüze uyku gafleti bastı basacak
Bir garip gelen su sesi yaprak sesi
Bir değişik rüzgâr ağaçlarda dolanan
Hıyanet böyle yaklaşır sinsi sinsi
Nefesi kesik elde tüfek elde bıçak
Sakın Osman sakın gönlümün bir tanesi
Ay karanlık gecede seçilmez düşman...

Ay karanlık gecede esen ölüm tüten kan
Ecel siper almış boşaltıyor mavzeri
Zalım cebel can alacak kurban alacak
Üstümüze doğan gün kanla doğacak,
Kimine kara toprak kimine zından
Sakın Osman sakın ömrümün miski amberi
Ay karanlık gecede seçilmez düşman...

İKİNCİ PERDE

I. TABLO

(Birinci perdeden bir gün sonra
Hapishanede dört kişilik bir koğuş.
Sağda solda altlı üstlü iki ranza.
Arka duvarda: Tavana yakın demir parmaklı küçük bir pencere. İki ranza arasında tahtadan bir sandalye, bir testi.
Tavandan sarkan 25 mumluk bir elektrik lâmbası.
Sağda, üst ranzada, II. Hükümlü (Muhtar) yatmaktadır. Muhtar, sağ dirseği üstüne dayanarak, başı duvara doğru uzanmıştır. İri yarı, saçları ustura ile kazınmış, gür siyah bıyıklı bir adamdır. Uzun kollu yün bir fanile giymiş, beline yün bir siyah kuşak dolanmış, yorganını dizleri üstüne çekmiştir. Cep saati, kordonundan, baş ucunda çakılı bir çiviye asılıdır. Ceketini, külot pantalonunu yan duvardaki başka bir çiviye asmıştır. Sol elinde iri taneli, sarı bir kehribar tespih vardır. Konuştuğu sürece tespihi ile oynar, arada bir tespihini elinden bırakmadan bıyıklarını sıvazlar.
Ranzanın ayak ucunda yerde, muhtarın çizmeleri. Ranzanın altında tahta bavulu.
Alt ranzada, bir gece önceki kıyafetiyle, Hasan Kocabaş. Ranzanın kenarına ilişmiş, rahatsız bir oturuşu vardır.
Solda, üst ranzada, 1. Hükümlü (Âşık), bağdaş kurmuş oturmaktadır. İnce yapılı, ince bıyıklıdır. Çadır bezinden bir pantalon, damalı bir gömlek giymiştir. Henüz yatak

örtüsünü açmamıştır. Bağlama çalmaktadır.
Alt ranzada, başı ensesinde kenetlediği elleri arasında, duvara doğru uzanmış yatan Osman.
Perde açıldığı sırada Âşık türkü söyler.)

ÂŞIK **Yine de yeşillendi aman**
Niğde bağları bağları
Bize de mesken oldu aman
Mapus damları damları

Değmeyin yavruya
Niğde beyleri beyleri...

(Türküsünü keser, sazını yan duvara asarken)

Bu akşamlık bu kadar.

MUHTAR : *(Memnun)* Var ol Âşık, sesin dert görmesin.
(Elini duvarda asılı ceketinin cebine atar, cigara paketini, kibriti alır, kendi bir cigara yaktıktan sonra, ranzanın kenarına vurur).

Hışşt ağa...

HASAN : *(Fırlar.)* Buyur Muhtar!

MUHTAR : *(Cigara paketini kibriti Hasan'a uzatır.)* Al dolaştır arkadaşlara..
(Hasan, paketi kibriti alır, ilkin Âşık'a tutar.)

ÂŞIK *(Cigarasını yaktıktan sonra.)* Kesene bereket Muhtar! Sen de olmasan halimiz harap..

MUHTAR : Senin için lâfı mı olur Âşık? Sen hapis yattıkça her ihtiyacın benden. Ama bak, hapisten çıkınca birbirimizi unutma yok ha! Senden önce çıkarsam, tahliyene kadar her hafta burdayım. Tahliye günü seni aldım mı doğru bizim köye! Bıkana kadar köyde benim misafirimsin! Ama bak, sen benden önce çıkar da sonra köye gelip beni aramazsan hakkımı helâl etmem.

(Hasan, paketi, kibriti Muhtara geri verir.)

Hasan'a sen niye yakmadın? Kardeşine de tutsana.

HASAN : Eksik olma Muhtar.

(Bir cigara yakar. Osman'a cigara verir. Paketi Muhtara geri verir. Osman, eliyle Muhtar'a hafif bir teşekkür işareti yapar.)

MUHTAR : *(Hasan'a)* Ağa, senin halini gözüm tutmadı! Yavuz değil!

HASAN *(Ürkek)* Ne ettim Muhtar? Bir kusurum mu oldu?

MUHTAR : Kusur etsen bana ne? Kusurun kendine! Sabahtan bet benzin atmış geldin, rengin hâlâ düzelmedi. Sen daha şimdiden böyle tir tir titrersen hakimin karşısına çıkınca büsbütün lâfını sözünü şaşırırsın! Hele şöyle bir toparlan bakalım!

HASAN : Ah Muhtar, yandık biz, yandık!

MUHTAR: Bırak şimdi ahlayıp vahlamayı! Mahpusluk bir imtihan, erkek kısmının imtihanı! Mapusane dediğin yiğit yeri! Bizde beş on gün mapus yatmayanı erkekten saymazlar! Dikleş bakalım! Bak kardeşinin kılı kıpırdıyor mu? Kardeşin yaman! Derdine sahip!

HASAN : Başımıza gelen felâket büyük, Muhtar, büyük! Ah!

ÂŞIK Felâketin büyüğü küçüğü yok ağa! Felâket adamına göre! Adamına felâket gelene, adam var bana mısın demez!

HASAN Kolay mı Âşık? Aşılarımızı yerle bir ettiler! Malımız yüz üstü kaldı. Ortada hesabını sordukları bir ölü var! Çiftemizi mavzerimizi aldılar. Elimizden tutanımız yok!.

ÂŞIK Beterin beteri var Ağa! Adam var evi yanar, parası batar, karısı kaçar, çocukları yüzüne bakmaz olur, gene yakınmaz! Yeniden ev kurar, evlenir, çocuklarının yaptıklarını çiğliklerine verir! Adam var on kuruşunu kazara düşürecek olsa hırsız var diye feryadı basar. Etrafında kim varsa üstünü aramaya kalkar! Sağsın ya ona şükret! Dün gece karşıdan atılan kurşunlardan biri beynini parçalasaydı görürdün felâketi.

MUHTAR : Aşığın demesi, haline ne kadar kötü olsa, ölen Veli'den gene de iyi! Anlayabildin mi?

ÂŞIK Veli'yi Allah bilir bugün gömdüler. Gayrı Veli'nin gözünde ne su var, ne bahçe, ne çoluk çocuk, ne dost, ne düşman! Veli'ye kalan bir karanlık! Koyu, göz gözü görmez bir karanlık! Bitti senin anlayacağın. Tek felâket bu dünyada! Vakitsiz ölümden, zulmetten gayri felâket yok insana! Mahpusluk dediğin ne ki? -Sen hiç gemiye bindin mi?

HASAN *(Şaşkın)* Askerden dönüşte, tezkereyi alınca bindimdi..

ÂŞIK : Bizim bu mapushane bir gemi. Bu koğuş dört yataklı bir kamara! Binmişiz gidiyoruz. Bir yolculuk bu! Sıkıntılı, güç bir yolculuk! Sağa sola uğramak yok. Yolculuğu dolan bu gemiden iner. İner de ne olur? Daha geniş bir mapushaneye düşer. Yeryüzünde adı mapushane değil, mapushaneden beter ne yerler var! -Söz gelişi senin yerin neresi?

HASAN Tekebaşı! Bademler köyüne karşı, Muhtar'ın köyüne yakındır, bilir.

MUHTAR : Dağın eteğinde, cebele bitişik bir bahçesi vardı babasının. Bunlar çalışkan çıktı, cebeli açtılar, genişlettiler..

ÂŞIK Senin mapushane orası işte! Ne yapardım dışarda? Sabahtan kapardın çapanı dalardın bahçeye, akşam damına girer uyurdun! Matah mı ki? Seninkisine kürek mahkumluğu derler. Sen o cebelin eteğinde kaç yıl çapa çapalamağa hüküm giydiğini aklını yorup da bir düşündün mü?

HASAN Bahçe kendimizindi..

ÂŞIK :Kendinin olsa ne olacak- Bugün için senin, yarın kimin olacağı belli mi? Kaybettiğin, kaybedeceğin bir şey yok ortada. senin olan tek şey ömrün! Yaşamak bir hüner ağa, o hüneri kıvıran da az! Gününün kıymetini bilmeyen, canının istediğini yapmayan herkes kendi köşesinde mahpustur! Elinden uçan uçar, bir daha geri dönüp konmaz..

HASAN Biz çok şükür halimizden memnunduk! Allahtan istediğimiz bir aşılık, bir şeftali bahçesi yetiştirmekti, yetiştirdik!

MUHTAR: Âşık, senin dediklerin bir gün olsun Hasan'ın aklından geçmemiştir. Geçecek olsa o da senin gibi sazını alır, gurbet gezer, yer görürdü. Boşuna yorulma!

ÂŞIK Yorulmam boşuna değil! Çoğu insan paslı bir demire benzer! Pasını biraz kazıdın mı altından ne cevher çıkacağı önceden bilinmez. Bakarsın uykudadır, uyanır..

MUHTAR: Seni dinlemesi bir tatlı! Biliyor musun sen okuyacaktın! Okusan, okudum diyenlerin çoğunu bastırırdın! Aram senin dediklerini bir defter alıp, bir bir o deftere yazmalı. Buradan çıkınca, bizim köyde suyun başına sofrayı kurarız. Şöyle Allah ne verdiyse. Sen anlatırsın ben dinlerim. Bu yaşa kadar sözünden sohbetinden senin kadar hoşlandığım bir yakınım olmadı benim! İnan olsun, senin hatırına, hapse düştüğüme gam yemiyorum desem yeri. Söz ha, geleceksin! Ahtım var, bizim köyden hangi kızı beğenirsen senin! Düğününün bütün masrafı benden...

ÂŞIK Dünya güzel dolu Muhtar. Birini sevsen birinin hakkı kalıyor. Hiç beni evermeye kalkma. Ben daha güzellerden hevesimi alamadım...

MUHTAR: *(Güler.)* Bu kafayla gidersen bu gemiye çok biner inersin daha!

ÂŞIK Değer Muhtar! Pişman olan kim? *(Ranzadan iner, koğuştan çıkar.)*

HASAN *(Ranzanın kenarından sandalyeye geçer.)* Müsaden olursa sorsam mı Muhtar? Âşığın yatmasının sebebi ne ki?

MUHTAR: Onda bu sazla bu ses varken ne olur. Bir goncayı koklayayım demiş, kızın babası savcıya istidayı dayayınca, altı ay diyetini ödüyor..

HASAN Altı ay ne ki?

MUHTAR: Onu Âşığa sor. Onun gibisi altı ayda altı diyar gezer, altı güzel sever. Ama sen de altı evlek cebel açarsın ha?

HASAN Benim elimden gelen de o! *(Meraklı)* Suçumu bağışla Muhtar, senin hiçbir kötülüğünü, yanlış işini duymadıktı, senin yatmanın sebebi ne, çıkaramadım.

MUHTAR: Hele bir aklından geçeni söyle bakalım.

HASAN İnan olsun çıkaramadım..

MUHTAR: Benim suçum siyasî..

HASAN Ben cahilim kusura bakma! Hükümet işine pek aklım ermez.

MUHTAR: Senin anlayacağın karşı partiden ihbar ettiler. Bekçi parasından 87 lira açığım çıktı. Kâtibin bok yemesi. Vaktiyle hesapları yapıp da bana demedi. Ödeyeyim dedim, ödetmediler. Değen bir para olsa neyse, topu topu o 87 lirayı ödüyorum.

HASAN İftira edenler Allahtan bulsun! Senin için 87 liranın lâfı mı olur..

MUHTAR: Allahtan da bulurlar, benden de! Dosya temyizde. Bizim partinin avukatları peşinde. Davama üç avukat girdi. Zimmetten suç düşmez, çok çok vazifeyi ihmalden bir iki ay hüküm giyerim diyorlar. kısacası yirmi gün, bilemedin daha bir ay sizlerle burada beraberim..

HASAN Senin için hayırlısı artık neyse o olsun Muhtar. duası bizden lûtuf Allahtan..

(Âşık döner, ranzasına çıkar.)

MUHTAR: Ben sizin bugünden kaç yıl hapis yatacağınızı deyivereyim mi?

HASAN *(Canlanır.)* Sahi mi Muhtar? Bilebilir misin? Diyebilir misin?

MUHTAR : Biz şimdi Âşık'la mahkemeyi kurduk mu yarım saatte sizin davayı karara bağlarız

HASAN *(Oturduğu yerde bir Muhtar'a, bir Âşığa dönerek)* Artık her ne gelirse sizlerden gelir. Evvel Allah sonra siz. Sizlerden gayrı imdat isteyecek kimsemiz yok!

MUHTAR: Âşık celseyi açalım mı? Ha, ne dersin?

ÂŞIK : Açalım başkan..

MUHTAR: *(Dirseği üstünde doğrulur, bağdaş kurar.)* Ben başkan, Âşık üye. Bizim mahkemenin kararları sağlamdır. Ne hüküm verirsek mahkemeden bir aşağı bir yukarı tasdik olur çıkar!

HASAN Biz cahiliz Muhtar. Sizlerin görgünüz, bilginiz ne de olsa başka..

MUHTAR: Bu dünyanın işleri çok karışık görünür ama, bilene de avucunun içi gibi açık gelir. Mahkeme mahkeme dediklerini sen ne sandın? Üç beş şahit ifadesi, zabıt, rapor, sizlerin ifadeleri. Mahkeme dedikleri bu. Şimdi sen, şahitleriniz uyanık davranıp da ifadelerinizi sağlam verdiniz mi, hakimlerin kararı hazırdır, değişmez.

HASAN Aman Muhtar, bizden iyiliğini esirgeme gayri..

ÂŞIK : Hakimlerin önüne günde yirmi dava çıkar. Dava demek dosya demek. Hakim kimin kimi vurduğunu, kimin kime sövdüğünü nerden bilecek? Dosyayı bilir!

MUHTAR: İş dosyayı hazır etmekte! *(İşaret parmağını şakağına götürür.)* İnceliği kavrayabildin mi?

HASAN Allah büyük! Allah bize acıdı da sizlerin yanına düşürdü!

ÂŞIK Ya, mapuslukta da kıdem var! Eski mapuslar avukatlardan büyük hizmet görür. Senin avukat dediğin mapuslar kadar bir davayla uğraşıp düşünebilir mi? Avukatların vakti kıt olur. Yazıhaneye koşar, partiye koşar, şuna buna uğrar, işini yürütsün diye akşamları şununla bununla kâğıt oynar, içki içer, dakikası dakikasına ancak mahkemeye yetişir, kitaptan bellediği, dosyadan aklında kalan iki lâf eder. Bir önceki mahkemede ne dediyse, bir sonrakinde o sözleri araya sıkıştırır.

MUHTAR: Yo, öyle deme, avukatın hak edeni de var. Ben onlara benim avukatı tutarım, mahkemede ikisi de sözünden dışarı çıkmazlar. Benim avukat gelecek seçimlerde milletvekili! Öyle bir konuşur ki hakimleri, dinleyenleri ağlatır! - İkinizden birini kurtarırsa iyi mi?

HASAN Bir kurtulsam Muhtar, gayri nasıl ödeyeceğimi ben bilirim!

MUHTAR: Ben sen kurtulursun demedim. Biriniz dedim! -Veli Sarı'yı hanginiz vurdu?

HASAN *(Bozulmuş.)* Hangimiz mi? *(Osman'a bakar, karşılık alamayınca toparlanmaya çalışır.)* Vallahı ne diyeyim Muhtar? Bilemem ki! Biz kimseyi öldürelim demedik! Aşılığımıza girenlerin kim olduğunu bildiğimiz yoktu. Yaklaştık ki tara ile dibinden biçmişler, bütün kayısılar, şeftaliler, zeytin aşıları boylu boyunca yerde yatıyor... Kim olduklarını seçmeye kalmadan karşıdan ateş ettiler. Karanlıkta rasgele ateş ettik. Malımızı, canımızı koruyalım, düşmanlık edenler zararlarında ileri gitmesin, yılsınlar dedik, sabaha Veli'nin ölüsünü bulduk..

MUHTAR: Veli'nin ölüsü nerede bulundu?

HASAN *(Kuşkulu)* Ne gibi?

MUHTAR: Sizin aşılığın içinde mi? Dışında mı?

HASAN : Aşılığın gerisinde, çalılıkta..

ÂŞIK Vurulduğu yer orası mı?

(Hasan kararsız, karşılık veremez.)

Saklama, doğrusunu söyle..

HASAN : Beş on adım atmış, çalılığın dibine yıkılmış.

ÂŞIK Nereden nereye beş on adım? Bahçeden, aşılıktan mı?

HASAN : Aşılığın sınırından.

MUHTAR: Veli kimin kurşunundan öldü?

HASAN *(Sandalyesinde Muhtar'a döner.)* Hangimizin kurşunundan mı demeye getiriyorsun?

MUHTAR: He ya..

HASAN : *(Osman'a bakarak)* Ne diyeyim bilmem ki?

MUHTAR: Ortada iki silâh var. Biri mavzer, biri çifte. Mavzerle çiftenin yaraları birbirine uymaz. Ölüdeki yara tek mi?

HASAN Tek..

MUHTAR: Soruşturmaya savcıyla birlikte doktor da geldi mi?

(Hasan düşünceli, susar.)

(Tekrarlar.) Geldi mi?

OSMAN : Geldi.

MUHTAR: Candarma komutam?

OSMAN : O da geldi

MUHTAR: Yarayı görüp silâhları yokladılar mı?

HASAN : *(Osman'dan önce atılır.)* Yokladılar.

MUHTAR: Ölüdeki yara ne yarasıydı?

HASAN Mavzer.

MUHTAR: Nasıldı?

HASAN Kurşun sol omuzun gerisinden, omuzun bir karış altından girmiş, köprücük kemiğine yakın göğsünden çıkmış...

MUHTAR: *(Osman'a)* Başka yara yok muydu?

OSMAN Yoktu!

HASAN : *(Osman'a)* Bırak da ben diyeyim. Sen dinle hele..

MUHTAR: Yara mavzer yarası, ayrıca çifte yarası falan yoktu, öyle mi?

HASAN : *(Kararsız)* Öyle olmalı..

OSMAN : *(Kesin)* Öyle.

(Hasan, düşman düşman, Osman'a bakar.)

MUHTAR: Mavzer hanginizin elindeydi?

HASAN *(Heyecanlı)* Çifte benim üstüme kayıtlı. Benim üstüme ruhsatı var..

(Cüzdanını karıştırır.)

MUHTAR: Ruhsatı falan aramayı bırak hele..

ÂŞIK : Gece aranızda silâhları değiştirdiniz mi?

OSMAN : Değiştirmedik!

HASAN *(Kızgın,Osman'a)* Sen suçu benim üstüme mi yüklemeye kalkıyorsun?

OSMAN *(Sakin)* Değiştirdik mi?

HASAN Kardeşliğin bu mu? *(Telaşlı, Muhtar'a.)* Ben çiftenin ruhsatlı sahibiyim. Çifte benim. *(Muhtar'a cüzdanından çıkardığı bir kâğıdı uzatır.)* Buyur, oku..

MUHTAR: Âşığa ver, okusun..

(Hasan, kâğıdı Âşığa uzatır.)

AŞIK *(Yüksek sesle)* Bademler köyünden Hasan Kocabaş'la kardeşi Osman Kocabaş'ın birlikte bahçelerine yaptırmakta oldukları su havuzu dolayısıyle ihtiyaçları olduğu tespit edilen.. *(Okumayı keser, kâğıdı Hasan'a geri verir.)* Bu kaymakamlıktan verilen çimento belgesi.

HASAN *(Telaşla cüzdanından çıkardığı ikinci bir kâğıdı uzatır.)* Karıştırmışım, şuna bak bir hele..

ÂŞIK *(Kâğıda göz gezdirerek)* Bu çifte ruhsatı. Sen avcısın ha? Demek nişancısın da..

HASAN : Çiftenin bende olduğuna ispat sayılmaz mı?

MUHTAR: Sen ruhsata kulak asma! Çiftenin ruhsatı senin üstüne olur da mavzeri sen kullanmış olursun.

ÂŞIK Kardeş değil misiniz? Oturup kalktığınız dam da bir. Aranızda tarlada senin çapanı onun, onun çapasını senin kullandığın, sofrada kaşıklarınızın birbirine karıştığı olmadı mı?

MUHTAR: Siz şimdi kardeş kardeş kafa kafaya verin, düşünün, taşının, anlaşmaya bakın. Hanginizin dışarda kalması işinize uyarsa, öbürü mavzer benim elimdeydi der, biriniz kurtulur, biriniz de altı yedi yıl yatar çıkar.

HASAN : Ceza altı yedi yılı aşmaz mı demeğe getiriyorsun?

ÂŞIK : Ortada zarar var. Malınızı korumak için ateş ettiğiniz açık. Ölen de silahlıydı dedin. -Ölenin silahı bulundu mu?

HASAN Bulunmaz mı? Elindeydi. Parmakları çifteyi kavramış, kaskatı olmuş..

ÂŞIK Onun da silâhı atılmış mı? Yokladılar mı?

HASAN : Atılmaz olur mu? Bizim damın duvarından kurşunun kopardığı sıvayı bile gördüler. Bizim silâhlarla birlikte onun çiftesini de aldılar, mühürlediler...

MUHTAR: İyi işte. Cezanız burdan da hafifler...

HASAN : Yedi yıldan da mı aşağı iner demeye getiriyorsun?

MUHTAR: Hesabın doğrusunu gayri avukat bilir. Bizim elimizde kitap yok. Önce siz aranızda mavzere sahip çıkın, ge-

risini avukata bırakın.. *(Osman'a)* Delikanlı mavzer hanginizin elindeydi?

OSMAN : Ağam desin, ağam kimde olduğunu bilir..

HASAN : Benim çiftenin ruhsatının kıymeti yok mu?

MUHTAR: *(Öfkeli)* Ülen, dönüp dolaşıp çiftenin ruhsatını burnuma sokma, söyletme beni! Çiftenin kimde, mevzerin kimde olduğu besbelli! Aranızda anlaşın dedim ya..

ÂŞIK : *(Hasan'a)* Evli misin?

HASAN Karım yeni öldü.

ÂŞIK : Kardeşin?

HASAN : Evli.

MUHTAR: İyi işte, sizin gelin dün gece çiftenin kimde, mavzerin kimde olduğunu görmüştür. İfadesine göre hakim suçluyu bulur. -Bizden vurana en çok dokuz yıl. Mahkemeniz bitti.- Elektrik dışardan yanar, dışardan söner. Saat dokuzu geçti. Gardiyan nerdeyse söndürür. İçinizde bir yere gidecek varsa gitsin.

(Osman dışarı çıkmak için kalkar.)

Gece ihtiyacınız olur da kalkarsanız lâmba kapının yanında. Lâmbayı yakarsınız. Yatıp uyumalı gayri, bakalım ne rüya görürüz..

(Osman çıkar.)

HASAN Kardeşin böylesiyle anlaşması kolay mı? Gördünüz ya nasıl inat ediyor..

ÂŞIK : Ne yaptı?

HASAN Ağzını açıp da kardeş gibi tek lâf etti mi? Bu kadar akıl öğrettiniz, bu kadar iyilik ettiniz, yol gösterdiniz eyvallah dedi mi?

ÂŞIK : Düşünmesin mi?

MUHTAR: Uzatma, mavzerin senin elinde olduğu açık! Kardeşin mert oğlan. Gene de ağzını açıp Veli'yi ağam vurdu demedi.

HASAN Ben hakime ne diyeceğimi bilirim. *(Artan bir heyecanla.)* Benim ruhsatım var, çifte benim! Gelin kabahatı bana

yükleyecek olursa, kocasını kurtarmak için yalan söylüyor derim. Şahitliği kabul değil derim. Çifte benim, ben her zaman çiftemi kullanırım, çiftem dururken ne demeye kör mavzeri alayım derim! Ben hapislerde çürüyecem de neyim var neyim yok böyle kardeşe mi bırakacağım? İkisine ettiğim iyilikler az mı?

(Kapı açılır, Osman girer. Kapının içinde kalır. Hasan susar.)

MUHTAR: *(Uzanır, yorganını çekerek)* Allah hepinize hayırlı uykular nasip etsin..

HASAN : *(Bozulmuş.)* Cümleye, sana da ağa.

Karanlık

II. TABLO

(Koğuşta.
Ertesi sabah.
Muhtar sandalyeye oturmuş çizmelerini giymektedir. Osman ile Hasan ranzalarının kenarında otururlar. Sakal traşını bitiren Âşık, yüzünü kurulayarak, elinde havlu girer.)

ÂŞIK : Dışarda bir gün var şerbet...

MUHTAR: *(Gözü pencerede)* Besbelli!

ÂŞIK Gel de mapusluğuna yanma! Gün değil elmas. Havada tek bulut yok.

MUHTAR: *(Saatine bakar.)* Nerde kaldı bu gardiyan iti? Saat sekiz oldu..

ÂŞIK Geldi, kapıda..

MUHTAR: *(Çizmelerini gözden geçirerek kalkar.)* Hadi kapı açıldı. Davranın. *(Âşığa)* Kahve okkasını, takımları al, akasyanın altında birer kahve içelim..

ÂŞIK : Takımlar dünden hazır..

MUHTAR: *(Kocabaş'lara)* Daha ne duruyorsunuz?

(Osman kalkar. Hasan, Osman'a kalmasını işaret eder. Osman tekrar oturur.)

HASAN : Bize az müsaade. Hemen ardınızdan geliriz.

MUHTAR: *(Hasan'a)* Gönül sizin. *(Âşığa.)* Hadi Âşık, yürü..

(Âşık, alkol ocağını, kahve takımlarını alır. Muhtar önden, Âşık arkadan çıkarlar.)

HASAN *(Sandalyeyi Osman'ın ranzası yanına çeker, oturur.)* Sana diyeceğim var.

OSMAN : Dinliyorum.

HASAN *(Söze nereden başlayacağını kestiremiyerek)* Düşündün mü?

OSMAN : Düşünecek ne kaldı?

HASAN :Dediğin doğru, Başımıza gelen belâ geldi. Bütün gece gözümü kırpmadım, sonumuzu düşündüm...

(Osman susar.)

Aramızda bir karara varmanın, anlaşmanın zamanı. Bize hayır gelse gelse birbirimizden gelir.

OSMAN Kararını söyle!

HASAN Bu işin içinden ne kadar ucuz sıyrılırsak ikimiz için de o kadar iyi olur.

(Osman susar.)

Dünden beri susuyorsun! Tek söz edip düşündüğünü açığa vurduğun yok.

OSMAN : Ne diyeyim istiyorsun?

HASAN : Mavzerin benim elimde kalması kaderden. İkimiz de vurasıya nişan aldık. Vurasıya ateş ettik..

OSMAN Ben kimseyi vurmadım.

HASAN O ka kaderden..

OSMAN :Vurmak da istemedim.

HASAN : Olanlar oldu! Şimdi ne desen faydasız. Mal ikimizin malı, zarar ikimizin zararı! Vicdanın razı olursa bütün kefaretini ben ödeyeyim.

(Osman susar.)

Gene susuyorsun.. Biliyorum, vicdanın razı değil. Halimizi, encamımızı, sabaha kadar uyuyamadım, düşündüm. Geçimimiz gene babadan kalma sekiz dönüm bahçeye, on ağaç zeytine kaldı. Onu da işleyen, toplayan olsun! İkimizden birinin dışarda, malın başında olması şart! Aşılar budanır, bakılırsa yeniden filiz sürer. Zararımız bir, bilemedin iki yıla iner. Ben tek başımayım, karım yok, çocuğum yok, varayım cezam neyse çekeyim diyorum. Diyorum ya aklıma takılan senin askerliğin. Seneye askersin. Sen askere gittin mi malımız gene yüz üstü kalacak! Sana askerde harçlık ister. Bana mapusta harçlık ister. Bahar'ın damda yalnız kalması ayrı dert! Düşünüyorum, taşınıyorum, senin mavzer bendeydi demenden başka çıkar yol bulamıyorum.. *(Kısa bir duraklamadan sonra)* Senin demen ne?

OSMAN *(Kalkar.)* Düşüneyim..

HASAN Benim de demem, birlikte düşünelim. Az otur hele. Biliyorum, Bahar'dan ayrılması sana zor. Muhabbetiniz köklü. Sen askere gidince Bahar'ı iki yıl geride kime bırakacaksın? Allahın dağ eteğinde, Bahar'ın iki yıl yalnız kalması kolay mı? Bahar benim dünya ahret kızım, kardeşim! Sen ceza yersen Bahar'ın bir dileğini iki etmem! Bir gün kırar, incitirsem yediğim ekmek çarpsın, Allah iki gözümü birden kör etsin, kapı kapı dileneyim! Seni hapiste bir gün harçlıksız bırakırsam, cehennem ateşlerinde cayır cayır yanayım..

OSMAN : *(Kısa bir süre düşündükten sonra)* Söz mü?

HASAN *(Osman'ın kollarına sarılır.)* Sözün lâfı mı olur? Sen bu fedakârlığı benden esirgemedikten sonra, senin hakkını ödemek dünya ahret boynumun borcu!

OSMAN Yüreğin rahat etsin!

HASAN : *(Hâlâ kuşkulu)* Kararın ne?

OSMAN : *(Tekrar kalkar.)* Mavzer bendeydi.

HASAN Bir gün bu iyiliğinin altında kalırsam, seni bir gün harçlıksız, bir gün sıkıntıda bırakırsam Allah..

OSMAN *(Keser.)* Yemin istemez. *(Düşünceli, kelimelerin üstüne basarak.)* Yalnız sana diyecek bir çift sözüm var, bir derim, bir daha da demem.

HASAN De, her ne dersen kabul, başımla beraber..

OSMAN Dinle, cevap da verme! Karım sütüne emanet! Bir hiyanetini duyar işitirsem, çıkınca yanına bırakmam! Bunu bil!

HASAN : Ben haram süt emmedim!

OSMAN Şimdi ne desen faydasız! Cevabını ben hapisten çıkınca verirsin! *(Kapıya doğru yürüdü.)* Hadi, çıkalım..

HASAN : Gitme, bir sözüm daha var..

OSMAN : Daha ne kaldı?

HASAN : Bahar mavzerin bende olduğunu gördü..

OSMAN : Ne olacak?

HASAN : Hakimin önünde ağzından kaçırmasın..

OSMAN : Bahar'ı karıştırma!

HASAN Bir tenbihlesen..

OSMAN : Gebe karıma yalan söyletmem!

HASAN *(Güvensiz)* Verdiğin bütün sözler boşunaydı desene!..

OSMAN İnanmadın mı?

HASAN Bahar doğrusunu dedikten sonra inansam ne fayda?

OSMAN : Bahar bildiğini söylesin varsın! Ben hakime, karımın dediği doğru, damdan çıkarken çifte benim elimdeydi, aşılığa dalınca ağam çiftesini istedi, çifteyi ağama verdim, mavzeri ben aldım derim! Yetti mi?

Karanlık

III. TABLO

(II. Tablodan dört saat sonra.
Hapisane avlu duvarının önü.
Bir baştan bir başa, bir metre yüksekliğinde taş bir duvar. Duvarın üstünde, uçları avluya doğru kıvrık, demir parmaklıklar.
Solda, küçük demir parmaklıklı, avlu kapısı. Kapının önünde nöbetçi candarmanın kulübesi.
Sahne aydınlandığı sırada, Bahar, heybesini duvarın dibine bırakmış, heybesinin yanında, dirseği dizine, eli şakağına dayalı, çökmüş, ziyaret saatinin gelmesini beklemektedir.
Jandarma, nöbetçi kulübesinin önündedir.)

JANDARMA: Bacı senin kimin var içerde?

BAHAR Erkeğim!

JANDARMA: Yeni mi girdi?

BAHAR : Dün aldılar.

JANDARMA: Bademlerli kardeşlerden biri mi?

BAHAR : Genci.

JANDARMA: Genci dediğin Osman mı?

BAHAR : Osman ya! Tanıdın mı?

JANDARMA: Tanımam mı? Veli'yi vuran...

BAHAR Kim diyor Osman'a katil diye!?

JANDARMA: Karakolda dediler. Soruşturma öyle çıkmış..

BAHAR Hangi soruşturma? O türlü soruşturma ile adam katil mi olur.

(Avludan, paydosa çıkan mapusların sesleri, gürültüsü gelir.)

JANDARMA: Mapusları saldılar! Beklediğini haber vereyim. *(Parmaklıktan seslenir.)* Gardiyan, bademlerli Osman'ın ziyaretçisi var!

I. SES : Osman Kocabaş!

II. SES : Osman Kocabaş, ziyaretçin var!

(Bahar, doğrulur. Sırtı duvara dönük, baş örtüsünü düzeltir. Osman, parmaklıkların gerisinde görünür.)

JANDARMA: Osman göründü.

(Bahar, hapisane avlusuna doğru döner. Osman yaklaşır. Bir süre birbirlerine ne diyeceklerini kestirmeden kararsız kalırlar. Karşılaşan bakışlarını birbirinden kaçırır, başlarını öne eğerler. Tekrar göz göze gelirler. Parmaklıkların üstünde elleri birleşir. Jandarma nöbetçi kulübesine girer.)

OSMAN : Ne haldesin?

BAHAR : Ne hal olurum?

OSMAN Hoş geldin diyeyim dedim, diyemedim?

BAHAR Üzülme, yeğidin başına gelmedik kalmaz!

(Hasan Kocabaş, parmaklıkların gerisinden telaşla yaklaşır.)

HASAN Gelin sen misin? Ne zaman geldin? *(Bakınır.)* Öte beri ne getirdin?

BAHAR : Ne buldumsa..

HASAN Çamaşır?

BAHAR : Heybede..

HASAN Damı kime bıraktın? Her tarafı kapadın, kapıyı kilitledin mi?

BAHAR Kapı kilitli. Şehnaz'a tembihledim. Ardımdan göz kulak oluverecek.

HASAN Gayri birimizden birimiz çıkana kadar dam sana emanet..

(Bahar, bu sözlerin yarattığı kuşku ile Osman'a bakar.)

OSMAN *(Hasan'a)* Ağa, her ne sözün varsa tamamla.

HASAN *(Bozulur.)* Siz konuşun. Gardiyana haber vereyim de heybeyi boşaltayım... *(Uzaklaşır.)*

OSMAN *(Sözünü derleyip toparlamaya çalışır)* Sana diyeceğim var..

BAHAR *(Kırgın)* Anladım..

OSMAN Anladığın gibi değil..

BAHAR Ağanı kurtaracaksın..

OSMAN Dayanıklı ol, dinle!.

BAHAR Veli'yi sen vurmadın!

OSMAN *(Sakin)* Ben vurdum!

BAHAR *(İsyanla)* Sen vurmadın! Bütün konu komşu bütün Bademler şahit! Hakikati bilmeyen yok! Veli'yi vuran Hasan!

OSMAN Yanlış!

BAHAR : Doğru! Veli mavzer kurşunundan öldü. Senin elinde çifte vardı. Çifteyi eline ben verdim. Herkesin dediği yanlış olsa benim dediğim doğru!

OSMAN Aşılıkta silâhları değiştik. Ağam çifteyi aldı.

BAHAR Yalan! Dama elinde çifteyle döndün! Seni ben karşıladım. Çifteyi elinden ben aldım..

OSMAN *(Çaresiz)* Baharım, üsteleme..

BAHAR **Değil Osman'ım değil**
Veren toprak cömerttir
Sen gül diksen karanfil
Dibi ot ayrık bürür
Habil'e kıymadı mı
Kimin kardeşi Kabil?

OSMAN **Kuru yer sazlanır mı?**
Seven hiç nazlanır mı?
Dokuz yıl hapis için
Kardeş gammazlanır mı?

BAHAR **Kapım önü merdiven**
Merdivenden inemem
Sevdamıza güvensem
Ağana güvenemem!

OSMAN **Kapım önü kuyudur**
Huyum yeğit huyudur
Bahar emanetimdir
Ağama öyle duyur!

BAHAR **Bahardım güze döndüm**
Yanardım köze döndüm
Seninle çift gezerdim
Sensiz öksüze döndüm!
OSMAN **Bahar şirinim adı**
Kışların bahar ardı
Ferhat Şirin'i için
Kaç yıl dağları yardı?
BAHAR **Ben Şirin sen Ferhad'ım**
Böyleymiş kara bahtım
Yılları sayar mıyım?
Sana ömrüm adadım..

ÜÇÜNCÜ PERDE

I. TABLO:

(II. Perdeden 30 ay sonra.
Birinci Perdenin dekoru.
Bahar'ın odası. Bahar, Şehnaz'a mektup yazdırmaktadır.)

ŞEHNAZ : *(Yazdıklarını okur.)* Pek kıymetli Osman'ım, altı ay var yüzünü görmedim. Senden bir haber, bir selâm olsun almadım. Beni sorarsan halini ahvalini merak eder, uçan kuştan, geçen buluttan imdat umarım. Günleri ayrı, geceleri ayrı sayar, gözüm yolda kulağım seste, kısmetse kavuşmamızı beklerim. Hasretimiz otuz ayı doldurdu. Otuz aydır sensiz döşeklerde elim kolum donar. Gün doğar, güneş bayıra vurur, börtü böcek ısınır, otlar çimenler ısınır, benim elim kolum ısınmaz, hep üşürüm! Bu mektubum üç oldu. Safi'nin gelini Şehnaz eksik olmasın derdimi dinler, mektuplarımı yazar. Mektuplarım eline ulaşmaz mı? Ağana ne zaman dilim varıp da sual etsem senden haber yok der. Kendisi harçlığını gönderdiğini söyler. *(Bahar'a)* Yazdırdığın bu kadar. Hadi gerisini de..

BAHAR Zihnim bulandı. Osman bundan önce yazdığım iki mektubu almadı mı dersin?

ŞEHNAZ: Kime postalattın?

BAHAR : Kimim var? Sen yazar bırakırsın, ben kaynıma veririm.

ŞEHNAZ : Postalamaz mı ki?

BAHAR : Ne bileyim? Gayri günahı boynuna! Postaladım der. Osman'dan ne demeye cevap gelmez onu anlıyamam!

ŞEHNAZ : Cevabı bir yerlerde takıldı kaldıysa?

BAHAR Osman, İzmir cezaevinden Denizli'ye kaldıralı altı ay oldu. Az zaman mı? Cevabı bir yerlerde takılsa altı ayda ortaya çıkmaz mı? Düşüne düşüne aklıma gelmedik kötülük kalmıyor.. Osman'a bir hal olduysa?..

ŞEHNAZ : Allah korusun! Kötü haber hemen duyulur..

BAHAR Hasta mı desem? Dargın mı desem? Neye yorsam bilmem ki?

ŞEHNAZ : Hiç kötüye yorma. Osman genç, yapısı sağlam, hastalığına hasta değildir. Dargın olmasına sana neye dargın olsun?

BAHAR İzmir cezaevindeyken hiç değilse Osman'ı iki haftada bir gider arardık. Bana kalsa haftada iki giderdim. Giderdim ama elimde mi? Ağası götürecek ki gideyim! Son gidişimizde Osman'ı Denizli cezaevine kaldırmışlar. Haberini geç aldık. Cezaevinin kapısında kolum kanadım kırık kaldım. Osman'ı göremeden geri döndüm. Mektuplarım eline ulaşmazsa Osman hakikati nerden bilsin? Bilemeyince aklından ne geçirse haklı olmaz mı? Gidip aramadım diye kızmaz darılmaz mı?

ŞEHNAZ : Osman senin elinde olanı bilir. Darılırsa ağasına darılır. Sana neye darılsın? -Osman'ı Denizli'den başka yere kaldırmasınlar?

BAHAR Öyle olsa Osman gittiği yerden iki satırlık haber ulaştırmaz mı? Gittiği yeri bildirmez mi?

ŞEHNAZ Dur hele sen bu mektubu bu sefer bana bırak! Ben babalığıma verir postalatırım. Ardından hele bir on, on beş gün daha bekle..

BAHAR : Hakikatli Şehnaz'ım, artık ne gelirse senden gelir..

ŞEHNAZ Sen şimdi diyeceğini de de mektubun tamamlansın...

BAHAR Yaz, de ki, kalan yedi yıl cezanın dolmasını beklemeye sabrım var, haberini selâmını almadan bir gün geçir-

meye sabrım yok. Yol yordam bilsem, müsadeni alsam, Ali'yi sırtıma vuracağım, yollara düşeceğim. Denizli'ye varıp tarlalarda pamuk çapalar, bey kapılarında her ne hizmet bulursam işlerim. Tek her ziyaret günü mapusaneye gelip yüzünü göreyim. Hasta mısın sağlam mısın bileyim. Her ne sıkıntın varsa ağzından duyayım. - *(Şehnaz'a)* Söz çok ama daha ne diyeyim? Seni zahmete soktuğum yeter..

ŞEHNAZ : Sen rahat rahat içini dök. Benim için sıkılma..

BAHAR : Selâmları yaz, de ki, bizleri daha daha sorarsan hamdolsun hep iyiyiz. Oğlun Ali büyüdü, dillendi. Bana can yoldaşı oldu. Ali'yi sardıkça kokunu alırım. Bütün gün Şehnaz'ın oğlanla koşup oynuyorlar. Çok şükür iyidir. Oğlun Ali her iki ellerinden öper. Tahtacı Safi selâm eder. Karısı Gülsüm Yenge selâm eder. Cümlesi iyidirler. Senin de iyiliğini sual ederler. Hüseyin Şengül'ün karısı dalaktan yataklara düştü. Hüseyin Şengül karısının üstüne Veli Sarı'nın karısını aldı. Bir ay var imam nikâhlarını kıydı. Geri kalan herkes sağdır. Sana kimsenin kinini, garazını duymadım. Allah da kullar da günahın olmadığına şahit! Dünya ve ahret karın Bahar.. *(Şehnaz'a)* Ver, ben de bir işaret koyayım..

(Şehnaz, kalemi kâğıdı Bahar'a verir. Hasan Kocabaş, omuzunda heybesi ile sağdan girer. Damın kapısı önünde durur. İçeriye kulak verir. Heybesini kapının önünde yere bırakır, havuza doğru ilerler.)

ŞEHNAZ : Kaynın geldi..

BAHAR *(Mektubu katlar, Şehnaz'a verir.)* Al, adresini sizin damda yaz. Bu defa Hasan hiç görmesin..

ŞEHNAZ : *(Mektubu gömleğinin içine yerleştirir.)* Kaynına görünmiyecek misin?

BAHAR : Hasret değilim ya! Bir ihtiyacı varsa kendi seslensin!

ŞEHNAZ : Aranız hep böyle gergin mi?

BAHAR Başka nasıl olsun? Başımıza bu dertleri saran hep o! Zorlasam yüzüne gülemiyorum!

ŞEHNAZ Kaynın ne demeye evlenmiyor? Evlenmek için ne bekliyor?

BAHAR Ne mal olduğunu bile bile ona kim kız verir de kızının başını yakar? Babası verici olsa hangi kız ona varır?

ŞEHNAZ Ne olursa olsun! Evlenmesi gerek. Aklına bir şey gelmesin ama seninle bir çatı altında bekâr kalması doğru mu?

BAHAR Ne diyeyim bilmem ki! Girecek bir yerim olsa çekip gideceğim. Ama yok! Anam babalığımın yanında. Kardeşlerimin Osman'la arası açık, başları da kalabalık. Nereye gideyim? Bir dengini bulup evlense hiç değilse rahatlar, etrafın sözünden kurtulurum..

ŞEHNAZ : Evlenmezse ne yapacaksın? Bir gün iki gün değil ki bu! Daha yedi yıl! Gençliğine genç, güzelliğine güzelsin! Sende kimin olsa gözü kalır. Kaynın melek değil ya! Korkmuyor musun?

BAHAR : Kaynımdan mı?

ŞEHNAZ : Geceler uzun. Bakarsın şeytan dürter. Uykunda saldırır.

BAHAR Kolay değil o! Kapımdan içeri adım atacak olsa başına gelecekleri o senden benden iyi bilir..

(Hasan havuzun kenarına oturur. Cebinden bir mektup çıkarır. Mektup Osman'dan gelmektedir. Hasan, mektubu okurken hoparlörde, Osman'ın sesinden yazdıkları duyulur. Bu sahne, adeta bir iç konuşma halinde hoparlörden gelen sesle Hasan arasında geçer.)

SES Ağa, altı ay oldu Denizli cezaevindeyim. Denizli'ye vardığım hafta yolladığın on lira harçlığı aldım. Hemen mektup yazdım. Mektubumu cevapsız bıraktın.

(Hasan'ın adam sen de anlamına bir işareti.)

İlk ayın sonunda yolladığın harçlık beş liraya indi.

HASAN *(Sesin geldiği yöne doğru)* Ben burada hazır para mı kesiyorum?

SES : O zamandan bu zamana onu da göndermez oldun..

HASAN : Daha ne istiyorsun? Karına, oğluna baktığım yetmez mi?

SES : O gün bugün senden ne mektup ne harçlık almadım.

HASAN : Her gün sana mektup yazdıracak kâtiplerim mi var?

SES Mahkememiz görülürken karara kadar bir yıldan uzun birlikte hapis yattık. Hapisanenin durumunu gördün. Hapislikte parasızlık nedir bilirsin. Sözünü sen unuttunsa ben unutmadım. Kurtuldun diye sözünden döndünse bileyim.

HASAN : Bilsen ne olacak?

SES : Bileyim de bir daha yüz kızdırmıyayım. Bu sana son mektubum.

HASAN Hâlâ kafa mı tutuyorsun len? Son mektubun ya ne sandın? Kasabada bugün herkes seni öldü diye duydu. Nerdeyse köyde de duymayan kalmaz.. *(Elindeki mektubu yırtar.)*

SES *(Daha hafif)* Öldüğümü yayan, uyduran sensin. Herkes beni öldü bilse sen ölmediğimi biliyorsun! Ayağını denk al!

HASAN : Haberin yayıldı gayri. Birazdan karın da duyar..

SES Yazdığım mektupları hep yırttın. Karıma göstermedin..

HASAN Geçti. Hepsi geçti. Haber aldı yürüdü. Kasabada, yolda, kimi görsem başın sağ olsun dedi.

(Mektubun parçalarını yavaş yavaş su oluğuna bırakır.)

SES : Malımı yağma ettin. Karıma göz koydun..

(Hasan, çek git anlamına bir el işaretiyle yerinden kalkar.)

HASAN Çekil git beynimin içinden! Ne yapabileceksen yap da göreyim..

(Şehnaz, Bahar damın kapısı önünde görünürler. Şehnaz, sağdan çıkar.)

HASAN : Gelin bir zahmet heybeyi boşaltıver.

(Bahar, heybenin gözlerinden kese kâğıtlarını peykenin üstüne boşaltırken,)

Kuru fasulye, nohut, tuz, şeker..

BAHAR *(Keser)* Bu ne? *(Küçük bir paketi Hasan'a doğru kaldırır.)*

HASAN Yazma. O sana..

BAHAR : *(Paketi sert bir hareketle fırlatır.)* Benim yazmam var!

HASAN : Eskidiydi..

BAHAR : Osman dönene kadar beni idare eder..

HASAN : *(Şaşkın)* İhtiyacın. Almıyayım mı?

BAHAR İhtiyacım olursa alacağın zamanı ben kendim sana derim. *(Daha sert)* Ne demeye kasabaya indikçe her seferinde bana yazma, entarilik şu bu taşıyorsun? Erkeği hapiste olan kadın yeniler giyer de ortaya çıkar mı? Yazma, entarilik alacak gücün varsa evlen helâline al..

HASAN Evlenmemin sırası var. Senin şerefin benden sorulur..

BAHAR Osman'dan haber yok mu?

HASAN Yok!

BAHAR : Osman'ın adını anmıyorsun! Haber olsun olmasın niye söylemiyorsun? Niye sormamı bekliyorsun? Osman'dan haber yoksa sordun soruşturdun mu? Karakola, postaneye uğradın, aradın mı?

HASAN Üstüme düşeni yaptım.

BAHAR Yaptın da ne yaptın? Ne dediler? ne öğrendin? Osman'a kardeşliğin bu mu? Osman senin yerine hapis yattığını ne çabuk unuttun! Benim ihtiyacımı ben demeden biliyorsun da Osman'ın ihtiyacının ne olduğu niye aklına gelmiyor?

HASAN Harçlık gönderiyorum, mektup yazıyorum. Cevap alamayınca daha ne ister ne bileyim?

BAHAR Cevap alamıyorsan merak da mı etmiyorsun? Kalk Denizli'ye git! Denizli ne kadar yer? Trenle yedi saat derler. Bir gün gidip bir gün dönsen olmaz mı?

HASAN Osman'dan bir haber gelse gitmez miyim? Habersiz gitsem Osman'ı Denizli'de bulacağım ne belli? İzmir hapisa-

nesi dolar da Denizli hapisanesi dolmaz mı? Osman'ın hâlâ Denizli'de kaldığını nerden bileyim? Ya Denizli'den başka yere kaldırdılarsa? Kendisi iki satır yazsa ya..

BAHAR Denizli'de bulamazsan adresini yerini öğrenirdin. Osman'ın Denizli'de olup olmadığı belli değil de ne halde olduğu belli mi? Başına ne geldiğini ne biliyorsun? Keyfi yerinde olsa Osman yazmaz mı?

ŞEHNAZ: *(Telaşla girer.)* Ah Bahar'ım! Talihsiz Bahar'ım!.

BAHAR *(Korkulu)* Ne oldu? Ne var? Osman'dan..

ŞEHNAZ Kaynın sana demedi mi?

BAHAR *(Hasan'a)* Osman'dan kötü bir haber mi var?

HASAN : Osman'ı..

BAHAR *(Başını iki eli arasına alır, Hasan'a sırtını dönerken)* Ah! Deme, duymayayım!

HASAN : *(Devamla)* Hapishanede vurmuşlar!

BAHAR *(Döner.)* Ah!

ŞEHNAZ *(Döner.)* Ah!

BAHAR : *(Peykeye çöker.)* Yandım yıkıldım!

ŞEHNAZ: Yeğit Osman, karın acına nasıl katlansın!

BAHAR *(Birden doğrulur.)* Yalan! Osman'a öldü diyen kim? Osman'a eceli konduran kim? Osman'ı vurmaya kıyan kim? Yalan! Kim kıyar, kimin eli varır da yeğit Osman'ımı vurur? Dünya ne kadar kötü olsa kötünün böylesi çıkmaz! *(Şehnaz'a)* Kimden duydun?

ŞEHNAZ: Babalığım köyde duymuş. Kasabadan dönenler söylemiş..

BAHAR *(Hasan'a)* Ne susuyorsun? Sen kasabadan geldin, duymadın mı?

HASAN *(Sakin)* Benim acım senden geri kalır mı? Geldim, dama giremedim. Düşündüm, duyurmıyayım, var sen de Osman'ı sağ bil, dedim. Umudun sönmesin dedim. Sustum, acımı gizledim.

Kimimiz erken kimimiz geç, bu dünyada kalıcı olan kim?

Kısmet! Kısmete karşı elden ne gelir? Osman'ın dönmesi kısmet değilmiş!

BAHAR *(Yerden aldığı yazma paketini Hasan'a fırlatır.)* Al! Haberi duydun, bir de bana yazma getirmiye sıkılmadın mı? Osman'ın ardından bana yeni yazma mı bağlatacaksın?

HASAN Sabahtan pazara indim, alacağımı aldım. Ardından kahveye uğradım. Haberi gazete yazmış. *(Cebinden İzmir'de yayımlanan bir gazete çıkarır.)* Okuyanlar, kahvede başın sağ olsun, dediler. Şaşırdım..

BAHAR : *(Gazeteyi alır, Şehnaz'a uzatır)* Oku!

HASAN : *(Haberin yerini Şehnaz'a gösterir.)* Burda.

ŞEHNAZ *(Okur.)* Isparta cezaevinde cinayet! *(Duraklar)* Isparta diyor, Denizli değil..

BAHAR : Denizli nenreden çıktı?

HASAN : Osman'ı Denizli'den Isparta'ya kaldırmışlar..

BAHAR Kim dedi?

HASAN : Savcılıktan sordum. *(Şehnaz'a)* Hele oku..

ŞEHNAZ: *(Okur.)* Isparta cezaevinde mahkûmlar arasında çıkan bir kavgada, Osman Kocabaş adında katilden hükümlü bir mahkûm kavga sırasında şişle öldürülmüştür..

BAHAR : *(Peykeye çöker.)* Ulu Tanrım!

HASAN : Sana diyemedim..

ŞEHNAZ : *(Peykeye oturur.)* Yazılan bozulur mu? Azrailin zülmü! Burası nere? Isparta nere? Ne diyeyim, Allah sabırlar versin!

BAHAR *(Bitkin)* Sabrı ne edeyim? Direğim yıkıldı, yerle bir oldum. Varlığım yokluğum hepsi gayri. Umudum kalmayınca sabrı ne edeyim?

ŞEHNAZ: Oğlun var, daha gençsin.

HASAN Bana Osman'ın emanetisin. Bu dam, bu bahçe, benden önce senin.

BAHAR : *(Sert)* Yeter!

(Hasan çıkar, kısa bir sessizlik.)

BAHAR Üşüyorum! Üşüyorum! Elim kolum buz kesti. Bundan böyle hep üşüyecek.

(Şehnaz Bahar'ı kucaklar. Bahar, başını Şehnaz'ın omuzuna bırakır.)

Beklerdim, gözüm yolda
Kulağım seste
Hava tozsa
Bulut açsa
Bir kuş uçsa bir yerde
Osman'ım çıktı çıkacak
Osman'ım geldi gelecek...

(Başını doğrultur. Daha yüksek tonda devam eder.)

Kim derdi?
Nar ağlayacak? Ayva gülecek?
Kim derdi?
Kötüler sağ kalacak, yeğit ölecek?

(Şehnaz'ın kolları arasına sokulur.)

Üşüyorum! Üşüyorum! Gayri elim kolum hep üşüyecek!..

K a r a n l ı k

II. TABLO

(I. Tablodan bir gün sonra, gece.
Kocabaş'ların damı ile çevresi.
Sahne aydınlandığı sırada, Bahar, iç bölmede, sedirin üstüne yatırdığı oğlu Ali'yi uyutmaya çalışır. Eliyle Ali'yi omuzundan hafif hafif sallarken, kendi de gözleri bir noktaya dalmış, dalgın dalgın sallanır.
Hasan, kendi bölmesinde sedirin kenarına ilişmiş, vücudu öne eğik, oturur. Bahar'ın hareketlerine kulak vermek-

tedir. Düşünceli, kararsızdır. Oturduğu yerde hafif doğrulur, içeriye kulak verir, tekrar eski duruşunu alır, konuşmaya hazırlanan fakat ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilemeyen bir insan görünüşü içindedir.
Kısa bir sessizlikten sonra.)

HASAN : Gelin..

BAHAR : *(Aynı anda göğüs geçirir.)* Ah..

HASAN Gelin! Ne deyem bilemiyom ki! Gısmet işte! Ah, gısmet. Dünden beri kendine ettiğin yeter...

(Karşılık almaz. Kendi sesinden aldığı cesaretle, yumuşak bir tonla devam eder.)

Gelin, duyuyon mu?

(Bahar, doğrulur, Ali'nin örtüsünü düzeltir. Bitkin adımlarla ara kapıya yaklaşır.)

BAHAR Buyur!

HASAN *(Ne diyeceğini bilemeyerek)* Oğlan uyudu mu?

(Bahar, evet anlamına başını eğer.)

Gel hele, az şöyle yanıma otur..

(Bahar, uykuda gezen bir insanın hareketleriyle Hasan'ın dediklerini yerine getirir, oturur.)

HASAN Beni dinle.. Ben de ne deyem bilemiyom ki! Benim de yüreğim yanık! Ama gısmet, gısmet işte! Elden ne gelir?

(Bahar, hafif iç çekmelerle oturduğu yerde hafif hafif sallanır.)

Bir düşün hele, benim de senden başka, Ali'den başka kimim var? Gısmet!..

(Kısa sessizlik, dışarda çok uzaklardan gelen köpek havlamaları, çekirge ötüşleri..)

Sana dün dedimdi ya, bugün bir daha da diyom, bu dam, bu bahçe, benden önce senin, Ali'nin! Bunu bil, başka ne deyem? Duyuyon mu?.

(Bahar, hafif bir baş eğmesiyle karşılık verir.)

Duyuyon mu?

BAHAR : Eksik olma..

HASAN : Duydum desen ya.. Dediklerimi hep duydun dinledin mi?

BAHAR : *(Hafifçe)* Duydum!

HASAN : Sözüme inanıyon mu? Güveniyon mu?

BAHAR : *(İç çeker.)* Ah! Ne fayda!..

HASAN :Faydası zararı gısmet! Boyun eğcez, ne denir?

BAHAR : Hiç bilemiyom! Hiç düşünemiyom!..

HASAN : Öylesin ya gader bu! Garşı koyamam ki!..

BAHAR Hiç inanamıyorum! Osman şurda, dışarda, bahçada, seslensem geliverecek sanıyorum..

HASAN : İnancen! Sen de ben de inancez, erken ya da geç hepimizin sonu bu! İnanmıycez de ne etçez, desen ya!?

BAHAR Bilemiyom! Hiç bilemiyom. Dün bugün bastığım yeri seçemez oldum, uyanık mıyım, rüya mı görüyorum ayıramıyorum..

HASAN Haklısın ya, dediğim gibi bu darbe ikimize bir indi! Birlik olcez birlik karşı göycez..

BAHAR : *(Kalkar. İç çeker.)* Ah!

HASAN : Nereye gidiyon?

BAHAR Yatakları yayem..

(Bahar kendi bölmesine geçer, üstteki yatağı alır, Hasan'ın bölmesine geçirir, yayar.

Çok uzaklardan gelen iki köpek havlaması duyulur. Çekirge ötüşleri daha kuvvetle işitilir.

Bahar yatağı düzeltmiş doğrulurken, Hasan, kadını kolundan kavrar.)

HASAN : Ayrı yatak yayma gayri!..

(Bahar, güçsüz bir hareketle kolunu Hasan'ın elinden kurtarmak ister. Hasan, bu defa daha sert, daha kesin bir hareketle Bahar'ı yatağa doğru çeker.)

BAHAR *(Serbest koluyla yüzünü kapatır, ümitsiz yatağa çöker.)* Osman!..

Karanlık

III. TABLO:

(II. Tablodan sekiz ay sonra.
Kocabaş'ların damı ile çevresi.
Sahne aydınlandığı sırada, Bahar, damın önündeki peykeye oturmuş, çamaşırların söküklerini dikmektedir. Belli olacak kadar gebedir.
Bir köpek havlaması duyulur. Bahar kalkar. Damın gerisine bakar. Süleyman Adıgüzel girer.)

SÜLEYMAN: Selamünaleyküm bacı, Kocabaş'ların damı burası mı?

BAHAR : Burası..

SÜLEYMAN: Hasan Kocabaş'ı aradım. Sen helali misin?

(Hasan Kocabaş damdan çıkar. Bahar, peykenin üstünden çamaşır selesini alır. İçeriye girer.)

SÜLEYMAN: Beni tanıdın mı Hasan Ağa?

HASAN : Tanımam mı?

SÜLEYMAN: Görüşmeyeli üç yıl oldu da..

HASAN Üç yılı az geçti de..

SÜLEYMAN: Adımı çıkarabildin mi?

HASAN : Sen Menemenli Süleyman değil miydin?

SÜLEYMAN: Ta kendisi..

HASAN Hoş geldin! Buyur otur, burada, karşıda bademin altında, nasıl rahatına gelirse..

SÜLEYMAN: Suyun başı daha keyifli olur. Üç yıldır herşeye hasret kaldık..

(Havuza doğru ilerler, otururlar.)

HASAN : Ne zaman kurtuldun?

SÜLEYMAN: Cezam dolalı iki hafta oldu. İki hafta öncesine kadar sizin Osman'la beraberdik...

HASAN : Osman'la mı?

SÜLEYMAN: Osman'la ya! Haberin yok mu? Bizi İzmir'den Denizli'ye birlikte kaldırdılar. On beş gün öncesine kadar hiç ayrılmadık..

HASAN : *(Düşünceli)* İyi mi?

SÜLEYMAN: Sağlığı yerinde ya, geçimi kötü..

HASAN : Hiç yazmıyor..

SÜLEYMAN: Osman kolay kolay derdini açığa vurmaz. Ama ne kadar saklasa ben bilirdim. Koğuşta yan yanaydık. Son altı aydır mektup aldığını görmedim..

HASAN : *(Kuşkulu)* Seni Osman mı gönderdi?

SÜLEYMAN: Osman hiç söz etmedi. Gelişimden haberi de yok. Ben kendiliğimden geldim. -Gücün yeterse harçlığını arttır. Beş on lira gönder. Ben köye varır varmaz ufak bir havale gönderdim..

HASAN : Demen ödemem mi?

SÜLEYMAN: Sana miktar demedim. Senden para istemeğe de gelmedim. Öderse ileride Osman öder. Ödeyemezse canı sağ olsun. Kara günleri birlikte geçirdik..

(Bahar, elinde kahve tepsisi ile damın yanında görünür. Hasan, kalkar, tepsiyi Bahar'ın elinden alır. Süleyman'ın yanına döner, Bahar içeri girer.)

HASAN : Buralarda Osman'ı vurdular diye bir söz çıkardılar..

SÜLEYMAN: *(Kahvesini alır. Şaşkın)* Kimi?

HASAN : Osman'ı.

SÜLEYMAN: Bizim Osman'ı mı?

HASAN : Bizim Osman'ı..

SÜLEYMAN: Osman efendidir. Kolay kolay kimseyle dalaşmaz...

HASAN : Gazete yazmış. Gösterdiler. Osman Kocabaş..

SÜLEYMAN: *(Keser.)* Hay Allah, beni de şaşırttın! Isparta cezaevinde oldu o iş. Biz de duyduk. Birden aklıma gelmediydi. Sizin Osman'ı vursalar savcılıktan teskere gelmez mi? Gazetenin Isparta dediğini görmedin mi?

HASAN Ne bileyim? Olur olur. Denizli'den Isparta'ya nakledilmiş dediler. Osman'dan da ses çıkmayınca..

SÜLEYMAN: Osman sapasağlam! Aslan gibi! Kılına dokunan yok!

(Durmadan Hasan'ın halini gözden geçirir.)

Hapisanede herkesle arası iyi..

HASAN : Haber beni şaşırttı. Ne edeceğimi bilemedim..

SÜLEYMAN: Osman Kocabaş bir mi ki? Koca memleket Hasan, Osman Kocabaş, Süleyman Adıgüzel'lerle dolu. Bütün nüfus kayıtlarını arasan kimbilir kaç Osman Kocabaş, kaç Süleyman Adıgüzel bulursun!

HASAN : *(Toparlanmaya çalışır)* Osman sağ demek..

SÜLEYMAN: Sağ elbet! Başka ne olacaktı! Uzaktan çıkan habere inanma. Böyle hep yanlış gelir. Komşunun karısı çocuk doğurur, askerde çocuğun oldu diye duyarsın. Hastalansan köyde adın ölmüşe çıkar. Denizli ile Isparta'yı karıştırana kadar, kime sorsan böyle nelerini anlatır...

HASAN : Benim başıma pek gelmediydi..

SÜLEYMAN Ben çok gördüm, dedim ya.. Askerde, bizim oralı bir Bekir vardı. Komşu köyden başka biri izinden döndü. Bekir'e gözün aydın oğlun olmuş, dedi. Bekir bir şaşırdı. On bir aydır izinli gitmemiş, karısının yüzünü görmemiş. Tekrar soracak oldu. Öbürü, olmuş dedi tekrar. Bekir'in köyden aldığı mektuplarda ise çocuk lâfı yok! Bekir'in tepesi attı. Gideceğim, karıyı vuracağım, dedi. İzin istedi. Etme, eyleme, dedik, tutamadık. Bekir gitti. Bir ay sonra keyifli keyifli döndü. Köyde Bekir tek değil ya! Askerdeki Bekir'lerden birinin oğlu olmuş, öbürü de Bekir'in oğlu oldu diye duymuş, al sana... E daha ne var ne yok? Sen bekardın, evlendin demek? Görünüşe bakılırsa çoluğa çocuğa kavuşman yakın!..

HASAN Kısmet. Daha iki ay var..

SÜLEYMAN : Osman'ın karısı, oğlu nasıllar? Yazarsam bir iki lâf edeyim..

HASAN : Osman'ın karısı mı?

SÜLEYMAN : He ya..

HASAN : Haberim yok!

SÜLEYMAN : Nasıl haberin yok!?

HASAN : *(Sıkkın)* Sorma daha iyi..
SÜLEYMAN : Ne gibi?
HASAN : Hayırsız çıktı!..
SÜLEYMAN : *(Şaşkın)* Kim? Osman'ın karısı mı?
HASAN : Kim olacak? Çocuğunu kaptı kaçtı..
SÜLEYMAN : Allah Allah! Osman karısma pek güvenirdi. Kime kaçtı?
HASAN : Buralardan bir ırgata..
SÜLEYMAN : Eee?
HASAN : Ardına düşmedim..
SÜLEYMAN : Osman bilmese daha iyi..
HASAN : Ben de o yüzden yazamadım ya..
SÜLEYMAN : Eh, Osman'ın da kala kala bir iki ayı kaldı. Çıkınca olanı öğrenir..
HASAN : Ne iki ayı! Daha altı yılı var..
SÜLEYMAN : Af çıkacak! Duymadın mı?
HASAN : O af sözü ben bildim bileli ortalarda dolanır!
SÜLEYMAN Bu sefer çıkması sağlam! Seçim var. Seçimlerden sonra kazanan affı çıkaracak!
HASAN : Kulak asma!
SÜLEYMAN Bana kalırsa çıkacak! Ama sen gene de iki ay Osman'ı sıkıntıda bırakma. *(Kalkar.)*
HASAN : Eh, elbet üstüme düşeni yaparım.
SÜLEYMAN Yerim uzak! Gideyim, bana müsaade.
HASAN : Sen bilirsin! Aradın ya, sağ ol!
SÜLEYMAN Bizim o taraflara yolun düşerse, sizler de uğrayın.. Hadi eyvallah!
HASAN Uğurlar olsun...

(Süleyman sağdan çıkar.

Hasan bir süre Süleyman'ın uzaklaştığı yöne bakar. El sallar. Bahar, tekrar çamaşır selesiyle peykedeki yerini alır.

Hasan dama doğru yaklaşırken..)

Hasan, bir adım geri çekilir. Ceketten kurtulur. İkinci bir defa tetiği çekeceği sırada, Bahar, çifte ile damın kapısında görünür. Çifteyi Hasan'ın üstüne boşaltır. Hasan tabanca elinde yıkılır.)

OSMAN : *(Bahar'a döner.)* Sen!

BAHAR : *(Titremeler içinde, sayıklar gibi)* Hak! Hak!
Osman, Bahar'ı kollarına alır. Elindeki çifteyi alıp duvara dayar.)

OSMAN Veli'yi vurduğu yerde öldü..

BAHAR : Tanrım! Hak.. Tanrım, hak!..

EK:

(Esma Ölmez, Hüseyin Şengül, Musa Öztürk, Şehnaz Kaya sağdan, Muhtar, Âşık, Süleyman Adıgüzel soldan girerler.)

GİRENLER: *(Hep birden)*
Hak! Hak!..

ESMA ÖLMEZ :
Kuşun hakkını kurttan alan

GİRENLER: *(Hep birden)*
Hak! Hak!..
(Bahar, Osman, girenler sahnenin önüne doğru ilerler.)

BAHAR:
Üstümüze yıkılır gibi duran
Ey gidi kâfir yaban
Bizi elleri kanlı ettin
Kardeşi kardeşe düşman..

OSMAN

Bu âlem allı morlu bir kilim
İlmik ilmik hakla dokunan
Bu can payımıza düşen dilim
Kin yalan, düşmanlık yalan

BÜTÜN KİŞİLER:

Dün önceki günler bugüne varan
Gündüzler gecelerin dizinde dinlenir
Ey zulüm eken, mihnet eken, can yakan
Bil!

Hak kılıcı gece gün elinle bilenir
Hak tanığın dediği yargıcın bildiği değil!
Hak yediveren bir sabır çiçeğidir
Ezilenlerle mutluluk kapıları açan!...

P E R D E

ISBN 975-17-1331-5
10.000.-TL.